

**CIHM
Microfiche
Series
(Monographs)**

**ICMH
Collection de
microfiches
(monographies)**

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

© 1999

Technical and Bibliographic Notes / Notes techniques et bibliographiques

The Institute has attempted to obtain the best original copy available for filming. Features of this copy which may be bibliographically unique, which may alter any of the images in the reproduction, or which may significantly change the usual method of filming are checked below.

- Coloured covers / Couverture de couleur
- Covers damaged / Couverture endommagée
- Covers restored and/or laminated / Couverture restaurée et/ou pelliculée
- Cover title missing / Le titre de couverture manque
- Coloured maps / Cartes géographiques en couleur
- Coloured ink (i.e. other than blue or black) / Encre de couleur (i.e. autre que bleue ou noire)
- Coloured plates and/or illustrations / Planches et/ou illustrations en couleur
- Bound with other material / Relié avec d'autres documents
- Only edition available / Seule édition disponible
- Tight binding may cause shadows or distortion along interior margin / La reliure serrée peut causer de l'ombre ou de la distorsion le long de la marge intérieure.
- Blank leaves added during restorations may appear within the text. Whenever possible, these have been omitted from filming / Il se peut que certaines pages blanches ajoutées lors d'une restauration apparaissent dans le texte, mais, lorsque cela était possible, ces pages n'ont pas été filmées.
- Additional comments / Commentaires supplémentaires:

L'Institut a microfilmé le meilleur exemplaire qu'il lui a été possible de se procurer. Les détails de cet exemplaire qui sont peut-être uniques du point de vue bibliographique, qui peuvent modifier une image reproduite, ou qui peuvent exiger une modification dans la méthode normale de filmage sont indiqués ci-dessous.

- Coloured pages / Pages de couleur
- Pages damaged / Pages endommagées
- Pages restored and/or laminated / Pages restaurées et/ou pelliculées
- Pages discoloured, stained or foxed / Pages décolorées, tachetées ou piquées
- Pages detached / Pages détachées
- Showthrough / Transparence
- Quality of print varies / Qualité inégale de l'impression
- Includes supplementary material / Comprend du matériel supplémentaire
- Pages wholly or partially obscured by errata slips, tissues, etc., have been refilmed to ensure the best possible image / Les pages totalement ou partiellement obscurcies par un feuillet d'errata, une pelure, etc., ont été filmées à nouveau de façon à obtenir la meilleure image possible.
- Opposing pages with varying colouration or discolourations are filmed twice to ensure the best possible image / Les pages s'opposant ayant des colorations variables ou des décolorations sont filmées deux fois afin d'obtenir la meilleure image possible.

This item is filmed at the reduction ratio checked below /
Ce document est filmé au taux de réduction indiqué ci-dessous.

	10x		14x		18x		22x		26x		30x
	12x		16x		20x		24x		28x		32x

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

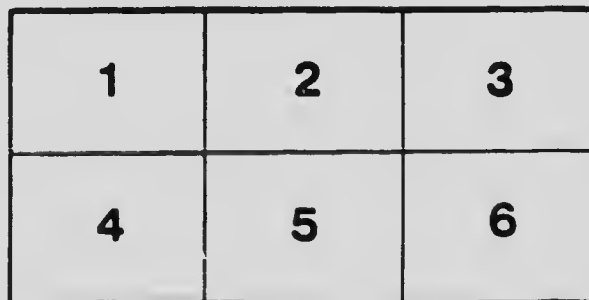
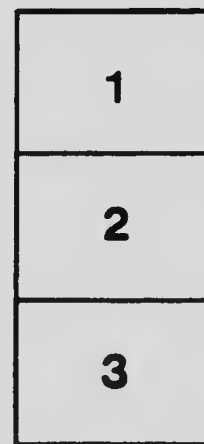
Ukrainian National Federation Library
Toronto

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shell contain the symbol \rightarrow (meaning "CONTINUED"), or the symbol ∇ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

Ukrainian National Federation library
Toronto

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

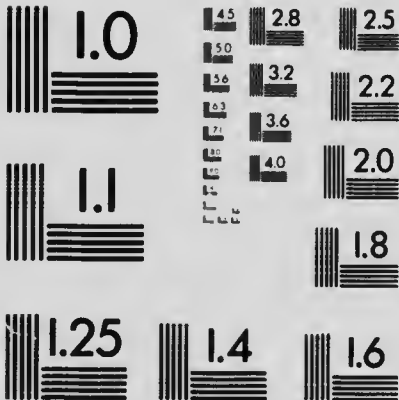
Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier feuillet et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second feuillet, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaît sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole \rightarrow signifie "A SUIVRE", le symbole ∇ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

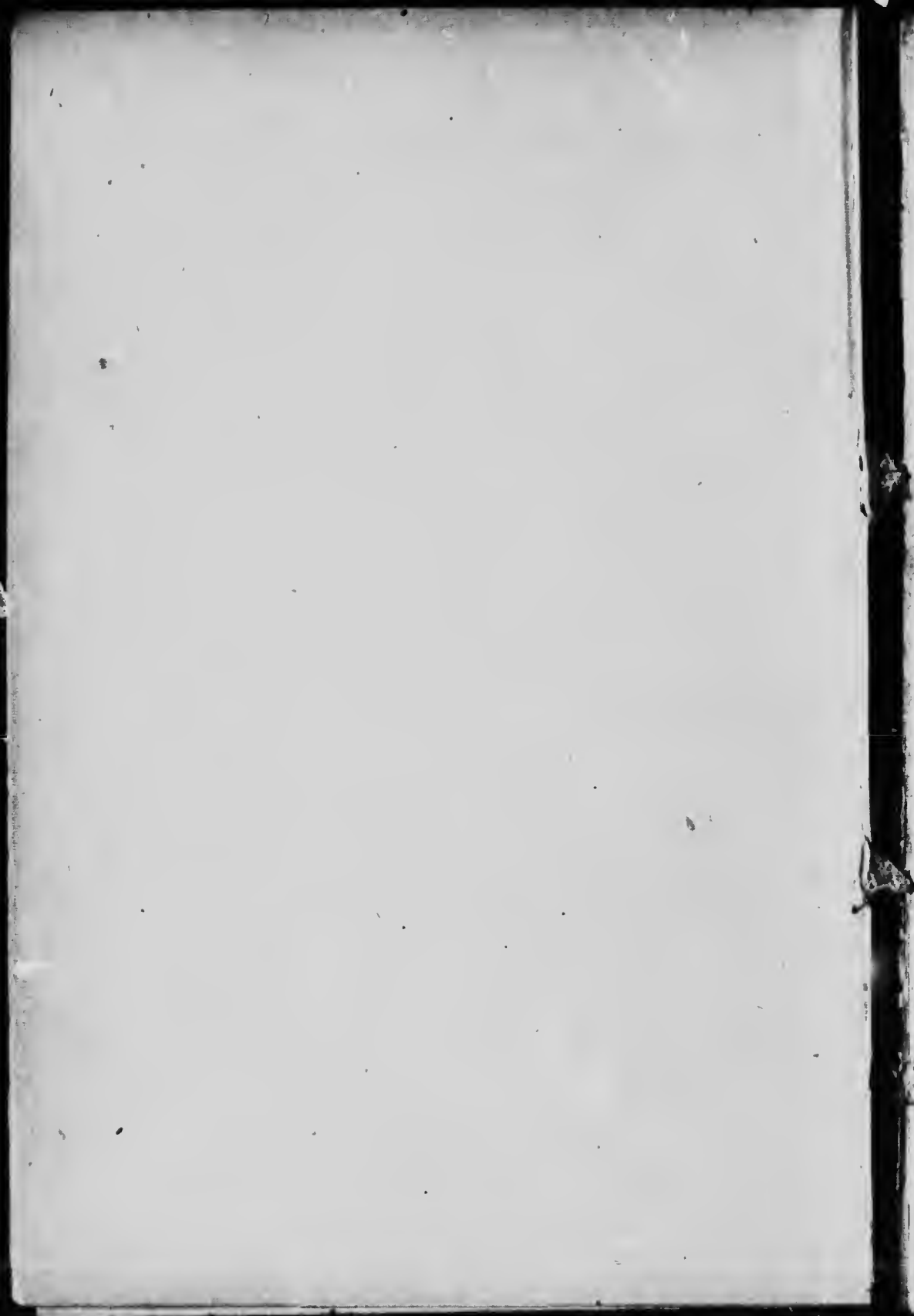
MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

Фогель.

КАРОЛЯ.

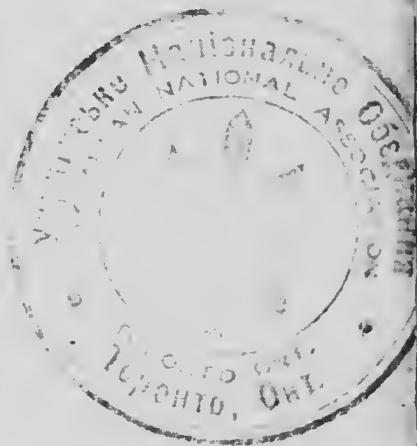
Чудна повість з життя сироти.

з німецького

І. М. ГЛЮВА.

2474

WINNIPEG, MAN.

НАКЛАДОМ ПЕРЕВОДЧИКА.

(Передрук „РАНКА“).

ЗМІСТ.

	Стор.
1. Старий Митей	1
2. Сьвітло серед темноти	13
3. Нове жиге	22
4. Розлука	30
5. Нове занятє	40
6. Нові приятелі	46
7. Ратунок	55
8. Осьвідченє	64
9. Вигручена	71
10. Зновє в Лондоні	80
11. На розправі	88
12. Знова між чужими	99
13. Серед тишини	106
14. Сама в сьвітї	115
15. Серед нових обставин	121
16. Зміна обставин в Газельмонті	126
17. Чудні Божі дороги	131
18. Основна зміна	140
19. Веселе Рїздво	151

УЛО
КАР

ор.

1
13
22
30
40
46
55
64
71
80
88
99
06
15
21
26
31
40
51

1.

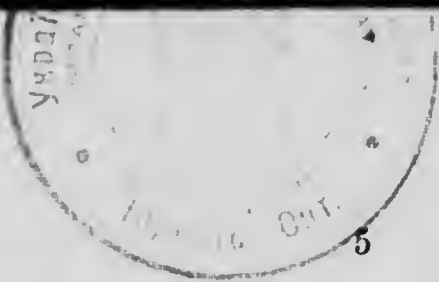
Старий Матей.

Наша історія веде нас до Лондону, до хати одного старенького шевця що звався Матей Левит. Сама назва вказує, що був се жид. Невеличкі двері з шибкою з'я два ступні, се був вхід до сеї, сказатиб, буди. Стіною попри двері понавішували то нові, то старі, — латані черевки та чоботи. Се на оказ і продаж. Та хоч як маленькою виглядала та шевчарня, то було се для старого жиди вродне місце для его роботи, якою цильно, і солідно обелугував він людей. Бувало працьє він наклавши на голову свою шапку та заглядає крізь віконеце на проложих. Коли входив хто до его шевчарні, він вставав, поправляв шапку і приємною усьмішкою та ввічливістю старав ся як найкраще обелужити кожного свого покуннє і завсїгди давав вдовольючий товар. Часами можна було доглянути що забіжуть туди босі діти. А

він повзуває їх в старі полатяні чорні стичита і набавившись ними випускає їх взутих на улицю; — Любив дітній тай обдаровував їх черевиками.

А в куті сего убогого мешканя уміщені округлі, залізні сходи, не ширні від драбини, які ведуть на гору. Там знова одна кімната децю ширша від долішної шевчарні, бо будинок був трохи висунений горою понад дорогу. Се була хата до спаня старого жида. Знова в другім куті шевчарні є східки які ведуть на піддаше. Ся часть будинку приперта до старезного муру з колишнього маґазину, що стояв ту над озером. Маґазин сей провалився вже давно. Лишилась лиш одна стіна, яка дахом злучена з будинком старого жида Матея творила осібне мешканє, піддаше. Колись бачили єї мури краше житє, а тепер були они хиба спомином історії, та жерелом всяких давних народних оповідань. Крім східок не було до сего піддашя ниньшого входу.

Ціле піддаше було знова більше від кімнати, де мешкав самий господар жид і було розділене на трое. Слабеньке сьвітло сонця доходило туди шибками, які ще лишились цілими, а прочі повибивані бу-

ли позатикані дощинками та старим дрань-
тем. В одному закутку сего мешканя зна-
ходимо ліжко покрите старим некривалом.
Всі прочі хатні знаряди були тут ще бід-
нійшими, чим у жида. Старий стіл, одно
крісло, стара драгтва скриня та й шафка
на кухонне начіне, се умобльовка; а в дру-
гому куті зобачите мішок з вуглем і куп-
ку патича — от і все. З виімкою сего кут-
ка, де стояло вугле, підлога була досить
чисто обмита. Рівнож і шибки в вікнах,
які ще лишлись цілими, були обмиті і
чисто.

В тім піддану мешкають дві женщи-
ни. Старенька вісімдесятьлітна старушка
і дівчина на імя Кароля, не сповна вісім-
найцять літ.

Дівчина не пригадує собі коли она
вперше на самоволі, своїй розпорядмос-
тею, тільки помер ранше, чим она на сьвіт
пришла, а мати не забавилась, померла
тоді, коли вона по батьковн, так, що дівчи-
на не згадала жодного з них. А старушка
се бачила в дитинстві. Відколи дівчина під-
росла, она не заходила ніколи в мешканя.
Куди б їй него, се так скупе, що дівчин-
ка все дитинячих роках залагоджувала
сама. Кусок хліба і пів фляшки горівки

— се вже все, що баба потребувала для її життя.

Що другої днини сягала баба старезною рукою до кишені і вивимала потрібну суму гроша, щоб купити бохонець хліба і фляшку горівки. Відтак віддавала гроші дівчинці і посиляла її на купно. Хліб був призначени переважно для дівчини, а горівка для баби. Спирививши хліб та горівку дівчина могла робити що хотіла і в як де хотіла.

Переважну частину часу їржевала Кароля на улиці, повід коримами між гуртами паних мушци та жінок, де она від до-світу до смерку нічого ни не чула як лиш проклони, боженя, та всякі другі слові. Нічо не минуло її быстрої, живої уваги, все завважала Кароля і кожний день бавит її чимсь новим і займаючим. Пншого місця, або більше улиць крім двох — трех, які були найблизшими її дому, она не знала. І пншої кляси людий она не знала, крім сих послідів людскої суспільности, що валяють ся по шинках. А жите її, се їсти коли голодна, і спати коли змучена. Колиб на улиці сталось яке нещастє, або заворушенє, бійка, она була там перша. Надійшов дехто,

она зачепила; она знала всіх і всі любили її.

Всяке зло, перед яким остерігась дівчат, она знала; а всяке добре, примірне виховане було для неї чужим, незвісним. Се була дівчина з уличним вихованем, звісно сирота без батьки, матері, полішена на долі і ласці людей.

Одїж у неї подерта, пошарпана, а обуве було у неї завжди добре; хоч полішена она від всіх прочих, то старий Левит докладив всіх старань, щоб охоронити її від цілковитого упадку. Єго душа та співчує так привязалась до нещасної сироти, що з вісною обавою, зі цілковитим зісчує, наглядав за нею і коли не міг вговорити, перековати її, то хоч своїм поведенем старав ся видіштити на неї, дати їй добрий примір. Аж коли вже підростла і стала розважнішою, він навчив її десять заповідей божих. Бувало вже він до Каролі: „Дитино люба, пам'ятай, що є Закон Божий і хоч ти до нас не валежиш, то всеж так добре, щоб ти сі заповіді заховувала.“ І дитиняче серце принімало вже сі сердешні вказівки, а слово „закон“ робило свій відбиток в захованю ся дівчинки. Колиж призабудесь она в дечому,

він покликував її вечером до себе, відкладав молоток та шило, а самий поклавши руки на її рамена проводить їй знова десять заповідий божих, поясняє, поучує що зле, чого стеречись она повинна, чого уникати.

Одинокою річню з якою она мусіла погодитись і ще днини виконати було — прийти кожного вечера о девятій годині до дому, бо о тій годині земкав Левит свій склен, а двері закладав величезним ригльом так, якби у него не ремінні, а золоті чоботи були. Яким добром була ся регулярність для неї, зрозуміла она доперва в старнім віці.

Кожлої п'ятниці вечером, коли вже сонце зійшло, відкладав Матей все своє ремесло, убрав ся в найновішу одіж і Кароли завважувала, що він відмовляв тоді довгі молитви, з яких она не розуміла ні слова. Коли одного разу спитала она его що означають ті довгі молитви, він відповів. „Се слова пророків мого народа які полишили нам. І хоч я їх вже не годен так добре розуміти, бо я вже старий, то я таки відмовляю їх, бо знаю, що они Богу подобають ся“, „А ониб не були добрі тоже для мене?“ — спитала дівчинка.

„Згодви чи допомоглиб тобі дещо, хоч і навчив би тебе їх“. „А чи Бог любить також жінщини, які не належать до жидівського народу?“ „Може, і ні“, сказав він. „Він любить жидів бо вибрав собі їх за свій народ, але дуже можливо, що любить Він і таких малих діточок як ти, коли лише захочеш ті заповіді, яких я тебе навчив“. „Ну, а се добре лежати цілий день на ліжку і горіжку пити?“ „За се в законі нема написано але знаю, що Закон Божий треба заховувати!“

Матей не говорив ще ніколи з Каролею так поважно. Колиж прийшла она до свого мешканця і лягла побіч няної бабки, постановила собі придержуватись і о скільки мога заховувати ті заповіді. З часом она навчилась кілька єврейських слів, які Матей часом повторяв у своїх молитвах і вертаючи вечером до своєї кімнати она ставала коло вікна і повторяла їх при чім вносила очи до неба.

Доки Кароля була малою, годен був старий Матей як – так встеречи єї: колиж піросла она, став і єго солодкий обовязок труднійшим. Десь в дванайцятім році єї жия приловив єї шкільний інспектор, припровадив єї до хати і обставав на тім,

що дівчинку треба конечно післати до школи. Старий Матей завів її до одної маленької жидівської школи, що була таки в сусідстві, де она дуже скоро піймала письмо. Але їй се сприкрилось. Она чим борше скинула і сі окупи і вернула до свого вільного, нічим не звязаного хоч небезпечного уличного життя. А ся обставина спричинила жидови багато журлиних хвиль.

В таких обставинах виросла Кароля на струнку, гарну дівчину. Чорні очи, брови, чорне волосе, яким свобідно бавив ся найменьший хочби подув вітру, правильні риси лица, свобідний веселий усміх, се черти її дівочої краси. І соромилась она вже ходити в подертій, нескладній одежі, а найбільшою її втіхою було, коли Матей вертаючи з міста приносив її красну стяжку, або щось иньшого подібного. Зате обавлявсь він за нею особливо, коли бачив, як до неї залицяють ся молодики і з нею розмовляють. А вже прямо пригнобляючою его журбою було, коли завважав, щс Кароля оказує що раз то більший наклін до п'яньства і з великим болем сердца витикав їй не раз сю непо-вдержність.

„Бій ся Бога, Каролю“ — казав він до неї, коли она одного вечера вернула домів цяною, а его очі на вид сей залплись слезами „що буде з тебе, коли дальше підеши дорогою сего гріха“? „Та що“, — відповіла она „я не присягаю ложно, не краду, я не роблю жадних циньних проегунків, як другі люди, я завжди лишатюсь дома, як ти єсвяткуєш шабас; а як стану злою, то мені нічо не поможе захованє твоїх заповідій“. „Але ти попадаєш в щораз то гірше товариство людей, які і намовляють тебе на піятику і змушують пити більше чим мож собі позволити. Тому прошу тебе дорога Каролю лишай ся і будь дома!“ „Лишатись дома?“ — скіпнула она з диким реготом „де нема нікого більше, крім бабки, яка лежить та не горівку цілими днями! Я при ній ще гірше розніячусь! Я не можу порадити, я мушу іти на улицю! Я не можу сидіти цілими днями в проклятім льоху і навіть на єсвіжий воздух не вийти, як она; яб воліла умерти, чим так жити!“ „А не моглаб ти пошукати собі якого занятя - роботи?“ — запитав він. „Бабка не хоче про се чути, щоб я заробляла собі гроші; у неї готова відповідь, що я не люблю єї, а ти самий

учив мене в одній з заповідий: „шануй вітця і матір!“ а се відносить ся тоже і до бабки, не правда?“ Матей не перечив. „Отже мушу слухати єї; ох, як тужво мені я бриджусь, як згадаю ті онучі, які я недавно носила і звала своєю одежкою, я не годна їх забути; хиба що вишю трохи горівки, тоді на хвилию забуваю свою долю і стаюсь веселою, якою була ще за дитячих літ. Але ти не думай, що я стану гіршою; я сего не зроблю ніколи; я вже сею дорогою не поступлю дальше як дотепер. І думаю, що тепер не переступаю тих заповідий, яких ти мене навчив.

І доки ще бабка жила, не годен в сгарий Матей нічо більше зробити, хиба остарігати єї час від часу о скільки мав до сего нагоди і права. Не було вже у него веселих хвиль, хиба субота, бо тоді Кароля звичайно лишалась дома. Десь часами купить для неї яку книжку і вдоволяєсь тим, що Кароля при тім лишаєсь дома і читає.

II.

Сьвітло серед темноти.

З часом почала старенька бабка щораз більше слабнути так, що Кароля мусіла лишатись коло неї і її доглядати. Она і не причувала що лишиться ся сама. І не було нікого хтоб її в тім прикрім занятю виручив. Покликаний лікар лиш головою похитав, та дав до зрозуміння, що він не годен їй вже помочи; порадив лиш давати хорій. що она собі забажє. Та сва не хотіла вже нічого більше лиш ше одну фляшку горівки. Пізно в ночі виїшла Кароля, щоб принести їй пожаданий напій.

Коли вже вертала, звернула на побереже озера, щоб трохи пройтись і задумана зійшла навіть дальше, чим заміряла. На хвилию сперлась она на однім пеньку та вдивлялась в далеч нічної темноти. Було вже по опівночч; з поза гори шойно ви-кочувавсь повний місяць. Кароля і дивляючись в віддаль завважала, що з поза корабля, що стояв недалеко берега, виїжджає човен, а в ньому двох мушкетерів. Коли приглянулась ліпше завважала, що они оба уперто спорили, а за малу хвилию ба-

чила она в човні лиш одного з них; їй видалось, що другий десь нагло пропав; но она не чула жадного крику о ратунок, бачила лиш що другий мушкетер хопив в тумить весла і почав чим борше віддалятьсь від того місця. А що переплигав він як раз коло того місця, де Кароля спділа, хоч і не бачив єї, то з переляком доглянула она, що се той хлопець, що вже не раз єї чіпавсь, та осьвідчав ся, що она муєть буги єго, що она завєїгди з всею рішучостію заперечувала, бо така негодна була чогось єго любити. Колиж поминув єї, она чим борше побігла до дому і ніколи про се нікому не говорила.

Старий Матей вже довгу хвилию виглядав за нею. Він ніяк не міг собі пояснити, чому єї так довго нема. Колиж вернула і він бачив, що їй нічо злого не сталоєсь успокоїв ся. Она побігла живенько на піддаше, щоб подати недужій бабі напитек. Колиж бабка напилась, Кароля прилякнула коло єї ліжка і вислухала послідні слова умираючої. Слабим, дрожачим голосом говорила она: „Каролю, дитя мєє любе, я чую, що мушу умерти. Знаю, що я тяжко прогрішилаєсь перед тобою, даючи тоїєї такий лихий примір; но чи простиш мені? Не роби так, як я робила; не відда-

вай ся налогови шіянства. Ти не журись будучністю; у тебе гроший доста. Старий Матей опікувавсь до тепер грішми дуже добре; він зробить се і на дальше, доки не виростеш і будеш годна сама собі давати раду. Не лишай его, но будь при ньому. Тобі вже вісімнаїцятий рік і ти була завсігди чемною і доброю для мене. Най Господь надгородить тебе, а прешить мою грішну душу. Будь дїнною, чим твоя бабка була"! Умучившись повалилась она на подушку, а в кілька хвиль лежав вже на ліжку труп.

Коли відбував ся похорон старей бабки, всі сузди дивувались, що старий Матей годен був справити такий гарний похорон. Він замсвив не лиш гарний караван для тіла помершої, але тоже і повіз для Каролі, а трупва була ціла гкрита цвїтами. Тїло проводжала сама лиш Кароля, бо старий жид думав, що ему не винадає іти за тілом христїянки. На іроби відчигував сьвященик похоронні Евангелїя та молитви. По скінченю, коли вже звернув ся, щоб піти домів, побачив Каролю, що стояла при гробі і сильно плакала. „Нема нікого, хгоби тебе відпровадив до дому?“ зі снівчутем спитав він. „Нї,

зі мною не було більше нікого лиш. Ви“, відповіла Кароля і повалилась на гріб бабки: „і не знаю, куди она пішла і чи я єї ще zobачу коли умру; одно лиш знаю, що я лишилась на світі сама“.

„Піди до парохя твоєї церкви, а він завжди готов радою і ділами помочи тобі. До котрої парохії належиш?“ „Я не знаю, що се є парохія“, відповіла Кароля, „але може старий Матей буде знати, я спитаю его“.

„Я маю з собою одну книжку“, продовжав проповідник, „она скаже тобі все, що лиш буде тобі потрібно, коли схочеш читати єї з увагою. Умієш читати?“ Він виняв з кишені книжку св. Письма і подав їй, яку она хачиво приймила. „Чи ти дуже бідна?“ питав єї дальше розглядаючись по єї одежи. „О ні“, відповіла Кароля, „я маю досить грошей і не потребую для того плакати, яб лиш хотіла знати, куди она пішла і що наступає по смерти бож ми всі підем тою дорогою, а яб хотіла в тій справі знати щось певного“.

„Шкода, що я не годен тепер про се довше говорити: ти піди лиш до найблизшого сьвященника і спитай его про єї річи. І не забувай читати сю книжку що я тобі

дав, а Господь просвітить тебе, — поблагословить твою душу“!

Повільним кроком віддалялась Кароля від гробу. Думала лише про се, де і скільки змогла б знайти тепер її бабка. День перед тим она питала старого Матея куди баба пішла, та він відповів, що не знає, що по смерті стає з тими людьми, що не суть жидами. Вернувши домір, она кинулась на ліжку і плакала, гірко плакала, немовби серце у неї пукло. Як самогнісало у хаті без неї! Хоч і не завнала она від неї багато любови, то всеж таки з часом сталась бабка для неї нерозлучною, було хоч до кого заговорити.

Вже стало темніти коли Кароля нагадала, що має коло себе книжку. Засвітила живенько світло і почала читати. Почала від першого уступу Матея. Хоч знала она добре читати, та таки з трудом, хоч з зацікавленем прочитувала она книгу родоводу, в якій знаходять ся самі трудні до виговору єврейські імена. Про Авраама, Ісаака і Якова она вже чула, як тоже про Давида, Соломона, про неволю Вавилоньску; однак прочитавши імя Ісус, завважала она, що се щось нового. Она ще не чула ані про Марію, ні Йосифа; од-

нак їй се так подобалось якби се читав їй ангел, що явив ся Йосифови в сні і она бажала, щоб і їй в сій хвили явив ся той ангел і розказав про смерть, що гріб і вічність.

Все з більшим заінтересованєм читала она дальше. І не завважала она, що на дворі стала ніч втихло жите на улицах навіть в шевчарни перестав працювати старий Матей. Хоч не розуміла она всіх слів, то мимо сего так захоплювалась, що не годна була перервати читаня. Єї жива фантазія малювала як найдокладвійше кождий момент евангельских подій. Она бачила зьвізду, яка провозжала царів зі сходу. Бачила як они входили в вертеп, як клонились перед дитятем Іеусом і віддавали ему честь. Она співчугала горетих матирей, що оплакували своїх діточок, які злосливий Ірод казав повбивати. Іоан Хреститель стояв перед очима єї душі так живим, якби ним мав бути старий Матей.

Но багато знаходила она і таких річий, яких ніяк не годна була зрозуміти. Хто міг бути той Іеус, якого прихід Різдва було предказане Йосифови, а ангели брали таку живу участь? Мудрці зі сходу на-

зивали (що і в Ізраїлі); а голос з неба говорив: Сина мій любий, що внодобав я! Старі ж люди багато сі про се не говорив. Де і привели нас до Цето хорих, кулявих, сліпих, глухих, і рокажених і Він оздоровляв нас. Тоді не знаю, що так богато люди й веселюди за Ним; она уявляла собі як найкращіше ті товни на рода, як піснувала Ігеуса щоб хоч дотркнути (що і в Ізраїлі) і сто слово. Тепер зова виходить і на гору, а за ним множество народів. Вони і обрешають (що зі всіх боків і Він почне промовляти. Щож Він буде проповідувати?

Те, що викасав Ігеуса на горі, Кароля не могла добре порозуміти, она лиш відчувала, що треба їй кетесь, хтоб їй слога Ігеуса тояснив. Зате читаючи дальше знайшла она таке, що і мала дитина годна була розуміти, а то чудні слова: „Отче наш, що на небі“. Коли Кароля дочитала до слова „амінь“ підняла голову до горі і думала, яка чудна та молитва! О много краши від тих кількох нерозумілих єврейських слів, які запам'ятала она з Матеєвих молитов. Она встала з крісла і підійшла до вікна, де звичайно молилась. Забула ціле свсе горе, забула за тягар, який так притгнобляючо давив еї серце.

Вже було над досьвітком, коли Кароля постановила собі навчитись на пам'ять сю молитву, якої самий Ісус учив своїх учеників. Молитва писана в її рідкій мові, отже відповідна она і для неї. Кароля піднесла свої очі до гори і благяючим голосом говорила: „Отче наш, яке єси, на небесіх!“ Лиш її слова уміла вже сказати на пам'ять, але чувства серця доповняли рещту і слези що покотом одна за другою котились по її лицю видавались вже не слезами горя, а радости. В словах тих крилось щось так солодкого, що она говторяла їх заєдно, они її успокоїли, з тою молитвою на устах она здрімалась і на хвилю уснула.

Другої днини, скоро лиш встала, взяла знова до рук квіжку, она вже любила її. Всі події прочитувала, так якби они щойно стались: есж для неї щось нове; все представлене так ясно; она і не думала, що минули ці і віки від того часу, коли то все сталося. Она і не думала, що той Ісус, Син Божий, якому служать навіть зорі, що робив такі чуда, такі цнві слова говорив, що він мавби бути вже умершим. Події Евангелія, про які читала видавались їй так сьвіжими, теперішні:

ми, що она забагала навіть не читати дальше, а десь бічи і відшукати того Снеа Божого.

Но коли Кароля дочитала до Христових страстий, коли довідалась про страшну смерть Христа на хресті, она не годна була повірити, щоб нарід, для якого Ісус прийшов, якому помагав, учив уздоровляв, щоб той нарід поваживсь прибити єго на хрест і убити. З жалю за Ним она скрикнула; приклякла коло ліжка і закритиши руками лице ще тяжше заридала. Она так щиро заігересувалась Ним ще від тої хвилі, коли бачила єго в яслах, коли приходили мудрці веходу і єму поклін віддавали; она таки убожала єго тоді, як Він ходив поміж людьми, з ними жив, їх уздоровляв, учив їх приповістями, любив їх і всюди тільки добра для них робив, а они розіпняли єго і всеь пропало! Як се можливо? Сьвітло яке Він ввіс наїз пригасло і запанувала тьма! Страшна ся темнота! Она ніколи не думала, щоб єго жите підлягало смерти!

III.

Нове життя.

Більше як годину клячала Кароля в журбі за Ісусом. Аж коли трохи успокоїлась, забажала ще довідатись, що сталося по Їго смерті з Марією і Їго учениками. Она встала і почала читати слідуєчу главу, як Марія Магдалина і друга Марія пішли до гробу, щоб ароматами намастити тіло Ісуса. По тут знога доштурьє она щось непонятного, але радієвого. З великим напруженєм перебігла она наступачіє стрічки і довідусьє про землетрус, про ангелів, які відкинули камінь від джеріє входу до гробу і що Христос воскрес. З радости не могла вже знова читати, лиш думала, радувалась, що Христос щє єїнь не лишив ся у гробі, а воскрес. Струя божественного сьвітла пройшла і єї ум. І у неї зродилась гадка, що оживший Спаситель Ісус Христос довершив славне діло спасення тоже і для неї і солодкий супокій успокоїв єї душу; она відчувала, що відродилась для Христа і в тій хвили була готова віддати задля Него все і жити лиш для Него. Який жаль переймав єї за минуле єї

жите, коли то жила она без Бога, без надії; як вдячною була она тепер Господу, що охоронив її від цілковитого упадку, взявши в тій цілі за орудіє сгарого жида Матея, який її остерігав, та на поминав, щоб хорошила заповіді божі, які она впрочім понимала лиш поверховно, бо правдивого зміслу она ніколи не годна була пізнати.

Однак її відомости були ще досить скупими. Она думала, що ученики Христо-ві живуть ще днесь на землі, тож думала як найборше віднайти їх і познакомитись з ними. Однак кілька днів задержалась она ще в піддану; ся книжка прямо прикувала, увязнула єї. Она жила в новому світі, між новими приятелями, а читаючи книжку все дальше і дальше доглянула що про цілу історію Христа нині не лиш ся одна Матеєва, але пишуть теже і другі три Евангелісти в той самій чи иньшій спосіб, з меньшими, або більшими поясненнями, які зарівно були для неї цікавими та дорогими. Прочитувала їх з зацікавленням; читала теже Діянія апостолів; Послання — листи однак єї трохи мучили, позаяк добре не розуміла їх. Тут знаходила она лиш слова: жадних образів так гарно

змальованих як в Євангелію она тут не знаходила. Тому вернулась она знова до Євангелія і прочитувала в друге. Маркове Євангеліє здавалось для неї найвідповіднішим, она чула, що читаючи сто не змучилаби ся ніколи.

Однак з кожною хвилиною відчувала Каролія щораз більшу недостачу розуміння. Бачила, що їй треба конечно ще когось, хтоб їй все як слід пояснив. Она знала що Спаситель Ісус Христос є і є Спасителем, що Він умер не лиш за жидів, але за всіх, що в Него вірили, тож вірила і она.

Та нагадала собі, що проповідник казав їй, щоб она пішла до найблизшого проповідника в сї сусідстві, а він скаже їй все що лиш схоче знати. Она одягнулась і східками зішла до шевчарії: старий Матей як-раз вечеряв. Лице Каролії було бліде, а чорві очі аж блищали з внутрішнього зворушення.

„Я хочу іти до найблизшого сьвященника“ сказала Каролія; чи ти Матейю знаєш якого, що мешкає близько нас?“ „Сьвященника!“ сказав старий жид здивований. „Були сьвященники давними часями, по приносили Богу жертви, але тепер вже

нема жертво-приношеня, а сьвященника ми називаемо раббі... Так, так: раббі, раб-буні; я се знаю. Так називала сго Марія коли стрітила сго в городі та думала, що се огородник. О, колиб я була там була з Марією! Та розумієсь, що я вже сго не відшукаю, бо він вніс ся до неба, забрали сго облаки. Та я хочу довідатись за все, що за сго часів діялось, хочу бути сго ученицею. Там так багато є таких річій, котрі я бажалаб знати, я не можу довше жити в моім невіжестві. А той добродій, що похвѣв бабку казав мені, щоб я пішла до найблизшого пароха, а він скаже мені те що лиш хочу знати". — „Я дійсно не годен тобі сказати, де ти его знайшла", відповів старій Матей.

Кароля бачила, що старій затупсаний жида не годен їй в нічім порадити, вибігла на місто. Она перебігла кілька улиць а на розі одної з них добачила поліная. Чим борше пішла до него і спитала де мешкає найблизший проповідник — сьвященник. Сей вказав їй дорогу до найблизшої церкви, де в хаті побіч церкви мешкав проповідник. До сеї хати що змога бігла Кароля; задзвонила в дзвінок, єї впроваджено до передпокою, де она мусіла ше

ждати хвили, аж доки прийшла на ню черга.

Проповідник, старий вже мущина, з ввічливою повагою оглядав свого гостя, Каролю. Но нім успів він заговорити до неї, она перша запитала его, чи він є проповідником тої парохії, до котрої она належить.

— „До котроїж парохії ти належиш?“ запитав проповідник.

— „Я нічо не знаю за мою парохію, я і не знаю добре що се є священник, відповіла Кароля, за часів Христа було много злих священників, які навіть розпяли Спасителя, але я не думаю, щоб Ви були одним з них, хоч може і зналисьте декотрих з них. Я лиш хочу піти до доброї школи і навчитись дещо. Чи знаєте за яку добру школу, деб мене приймили?“

І не ждучи знова на відповідь, розказувала ему Кароля все дальше і дальше про себе, що пережила, отворила перед ним ціле своє серце, показала ему тоже книжку Нового Завіта, яка власне була причиною єї внутрішньої турботи.

Старенький проповідник не знав наразі, що на те все відповісти. Эму ще ніколи не довелось розмовляти з дорослою дівчиною, якаб в такий дитинячий спосіб

говорила про Христа, про діло спасення, якаб так сильно вірила, з такою любовію до Него відносилась, а те все осягнула не наукою а лишн прямо читанем Нового Завіта. Він блачив, що тут діло св. Духа і благодати Божої, перед его очима було діло чудного пізнання Христа, якого він ще ніколи перед тим не здибав.

— „А ти перед тим щого не чула про Ісуса?“ спитав він Каролі.

— „Ніколи,“ відповіла она.

— „Ані про Всемогучого Бога?“ питав дальше.

— „О, так,“ відповіла она. „Я чула про Бога отців Авраама, Ісаака і Якова; сего визнаю тоже моїм Богом. Я довідалась про его заповіді, коли ще була малюю і завсеїди старалась їх заховувати; але я і грішила, так як і другі люди, навчилась піячити і другі злі річи. Але тепер я не можу доьше позіставати між тими людьми, що уміють лишн пити, клясти та красти. Яб хотіла піти від них як найдальше, а ввійти в товариство таких людей як Іоан, Петро, Марія і Марта і пр. як они там називають ся. Мені все одно де піду, коби лиш жити між такими людьми, що жиють після волі Бога.

„Не так легко знайти тобі таке місце подумав собі проповідник. Однак керуючи єї домів, приобіцяв, що другої днини прийде до єї дому, щоб поговорити про децю більше зі старим Матеем.

Вже на дворі добре стемніло як Кароля вертала до дому. Бігла що сили, бо боялась, щоб хто з давних знайомих не стрітив єї. Матей вже довшу хвилю очікував на ню і знов на хвилю врадувався, що вертає.

„Я вже знайшла!“ каже Кароля, „се дуже добрий чоловік; завтра прийде до нас щоб з тобою поговорити. Він висукає мені відповідне місце на селі, де я навчусь що лиш схочу і де люди не шють, не клепають та не роблять таких беззаконій як тут.

„Се булоб не зле для тебе“, подумав Матей і призадумавсь. На єто серце нечав налягати тягар. Єму приходить єя згодитись, щоб Кароля відійшла від него. А єї утратити — єму здавалось, що се за тяжкий удар. Сеж була єго одинока розрада, потіха: він не мав нікого на євітї, мтеб до него прийшов, заговорив, неспестивсь то знов якого збитка зробив; Кароля була у него одинокою, що оживляла єго самоту,

розбивала задуму. А інші він відчув, що не вдержить сі при собі, нема у него нічого такого чим звеселивби її жите.

З великою нетерпимостію баждав він другої днини приходу приповідника. Вкінці він прийшов, Матеї побачив перед собою протестантского пастера: до журби що завила его серце долучилась ще і обава, чи взагалі можна Каролу повірити такому чоловікови, якого релігію він навчений був ненавидіти, бо він вірить в Назорея, якого Матеї як і прочі жиди, уважали ложним учителем. Однак, що міг порадити? Она не була жидівкою і він не мав права стримувати сі.

IV.

Розлука.

— „Ви мабуть жидови,“ спитав проповідник Матея, оглядаючи при тм его убогу шевчарню.

— „Так, я жид,“ відповів Матея.

— „І у вашій хаті мешкає християньска дівчина,“ продовжав проповідник, „а о скільки я неінформований, ви опікуєтесь нею. Чи она може яка ваша своячка?“

— „Нї“ відповів старий Матея, „яби віддав все, що маю, щоб она була жидівкою, але она нею не є. Се внука одного чоловіка, що колись зробив менї велику прислугу, а его жінка мешкала в моїм домі довгі роки. Кароля тут вродила ся і звідси она ще нігде не відходила. А що не є жидівкою, то мусть бути певно християнкою; всі, що в тій дільниці мешкають єуть християнами.“ При тм поглянув він на улицу, ніби показуючи на ту бідну спущену клясу людей, даючи тм до зрозуміння, що зле ово з християнством тих людей, які лиш уміють божитись та проклинати. І він мав рацію.

„Так, але я мушу дівчину взяти звідси,“ сказав проповідник. „Я знайшов для неї школу, що буде як раз відповідна для

ної. Буде она звідси досить далеко, так що єї люди не будуть більше на ню вилити. А о скільки я знаю, у неї є гроші, отже буде чим покрити кошта науки."

— „Хто Вам казав, що у неї є гроші?“ запитав Матей. „Тут кругом самі бідні люди: або може виглядаємо на богатих?“

— „Мені казала сама дівчина.“ відповів він, „она говорила, що бабка умираючи сказала їй що она має з чого жити і що ти опікуєшся єї грішми.“

— „Чи она годна мені се чимсь докзати?“ запитав Матей, причім спустив свої очи в долину, бо відчув, що він не годен з чистою совістію ставити такго питава.

— „Я не знаю“, відповів проповідник, який і самий недовіряв словам дівчини.

„У неї є лиш слова старої жєнщини, яка цілми днями нічо не робила лиш ціячила, а згодом і не при дуже добрім розумі була. Мені здаєсь що она до тої школи без грошей не піде?“

— „Ні,“ відповів проповідник, „але я може дам єї туди за служницю, причім буде могла також вчитись.“

— „Кількож коштувалаби п кола?“

— „Яких 40, фунтів на рік.“

— „А она малаби там позістати на за-

в їрди? Не вернулаби вже до мене ніколи? І яби вже ніколи не бачив єї?" питав старий жид, а зір его зислонили слези. „Позвольте мені роздумати трохи, а як надумують, що і як зробити маю, то прийшло Каротю до Вас“.

Тяжкий се був день для Матея, но і не лекша була его безсонна ніч. Судьба Каролі була в его руках. Ему дійсно повірено більшу суму грошей призначених для Каролі. Ті гроші передав ему єї батько і зробив Матея повновласним опікуном, бо вповні довіряв ему. Но про се ніхто не знав; і документів не було жадних, з яких можлиби було про се дізнатись.

Хвиля за хвилиною і Матеї все більше журив ся, що ему робити. Кобиж була стара бабка ще пожила строхи, був би може віддав Каролю за якого жида. А так, дуже можливо, що оженить ся з нею хтось з тих ненавчених христіян і тоді все пропало; она вже ніколи не стане жидівкою, не буде належати до Божого народу; о, яке се страшне, она пропала в тім і будучім янтію. Кобиж був не знав тих христіян, що уміють лиш клясти, красти, уніваться та вести зінеоване жите. Віп цілий дрозав нагадуючи се все і страхав ся за будучність Каролі, про яку так завсїгди дбав.

ввігди? Не вернуласяби вже до мене ніколи? І яби вже ніколи не бачив її?" питав старий жид, а зір его зселошили слези. „Позвольте мені роздумати трохи, а як надумують, що і як зробити маю, то пришлю Каролію до Вас“.

Тяжкий се був день для Матея, но і не легка була его безсонна ніч. Судьба Каролі була в его руках. Ему дієно повірено більшу суму грошей призначених для Каролі. Ті гроші передав ему її багько і зробив Матея повновласним опікуном, бо вповні довіряв ему. Но про се ніхто не знав; і документів не було жадних, з яких можнаби було про се дізнатись.

Хвиля за хвилиною і Матеї все більше журив ся, що ему робити. Кобиж була стара бабка ще пожила строхи, був би мсже віддав Каролію за якого жида. А так, дуже можливо, що оженить ся з нею хтось з тих нечестивих христіян і тоді все пропало; она вже ніколи не стане жилівкою, не буде належати до Божого народу; о, яке се страшне, она пропала в тім і будучім янтію. Кобиж був не знав тих христіян, що уміють лиш клясти, красти, уживатись та вести зінеоване жите. Він цілий дрозав нагадуючи се все і страхав ся за будучність Каролі, про яку так заввігди дбав.

ти Каролою. Він не сьміє пустати її в вир злобного, обманчивого сьвіта. Якжеж охоронити її? Іде она до тої школи, то утече з під его нагляду. Самий проповідник казав, що она буде віддалена від сего впливу і не поверне вже більше. Сі галки мучили его і він не відважився сего вечера говорити з Каролею.

Аж доперва другого вечера, якраз в неділю, коли Кароля зішла лагодити ему вечеру він постановив говорити з нею. Она передягла свою жалобну одіж, щоб не шити і прийшла лиш в своїй убогій щоденній одежі. Лице у неї було бліде, але в очах спочивало якесь вдоволенє ба навіть щастє. Він спокійно наглядав за нею і бажав відчитати її серце, відгаднути що дієсь у її душі

— „Кароля“, обізвавсь він вкіньци дрозжачим голосом, „ти хочеш покинути мене?“

— „Матерю“, відповіла она зворушена „тиж знаєш, що повиннаю тебе дуже перадо, але яб хотіла дещо знати за мого Спасителя. Ти все знаєш про твого Бога і Господа, ти молиш ся до него і заховуєш Эму суботу і Эго заповіди, а я бажано знова робити те, що вимагає від мене мій Пан.“

— „Хтож є твоїм Паном?“ питав він дрожачим голосом.

„Моїм Паном є Ісус Христос“, відповіла Кароля.

Се була убійна відповідь для Маг'я. Она дійсно повірила в того ложного учителя. Всі єго наші розвіялись. Він прикрив очі і бачив Каролю деє далеко від него. Робив все можливе, щоб ратувати сі, оцнак все на дармо. Закрив своє лице долонями і лни стогнав. Але за хвилю почув дотик Каролевих рук на єго раменах і м'який, солодкий голос, який казав єму: „О, єї Христос був жидом, подібно як і ти, хиба лни з твоє ріжницєю, що Він був Сином Божим — твого Бога — і Він прийшов, щоб спасти нас всіх, тай не лни жидів, а всіх люднн. Єго розняли євѣнцєвники і був похоронєний. Но Він воскрес і взиє єя на нєбо. Се все я вичитала в моєй книжцї. Ти є тим цїчо не знав. Інакше був биє менї сказав; ти лни говорив, що твій Бог є лни Богом жидів. А моя книжка каже, що Бог любить цїлнн євѣт і що Він післав єго єдинородного Сна, щобн спасти всіх, котрі увірають в Нєго. Я можу тебе прочитати тобі з моєї книжки; она писана в нашій мові і ми годні розуміти єї“

— В ушах старого жита відбивались сі слова, як які Божого оскарження, як докір, якій проймав цілу его душу. Він підніс ся зі свого сидження і сказав:

„Мій парі і так, що Він проклятий.“

Зпівована Кароля не знала, що на се відповісти. Та векорі нагадала собі, що ті жита, що розіяли Ісуса говорили так само, як і він. І колиб він був стояв там побі них, бувби тоже кликав: розни, розни! Ого, Каролю дуже тяжко стало на серцю і не дивалося їй нічо більше, хіба вступитись віт него. Однак на відході сказала ще: „О, я люблю Ого, я люблю Ого цілим серцем, бо Він умер за мене. Колиб я могла умерти за Него, Я не перестану просити — молити Ого доти, доки ти, Матею не полюбиш Ого так, як я Ого люблю.“

Нояшовати ще більше не треба було. Матеї дістав докладну відповідь. Чув на свої власні уха, що Кароля увірнула в того вешавичного Назорея, що ушає Ого своїм Папом, отже для него она страчена. Тому сказав він другій дивині Каролю, щоб пішла до проповідника і щоб сказала, що він буде що тяжка виплачувати потрібну для неї суму грошній аж до 21 — го року, а тоді буде могла вибрати собі пенгу гро-

ний, якими до того часу мусить поки що він опікуватись. Ним прийшла слідуюча субота, Кароля вже виїхала і він полишився самий.

Житє, яке Кароля почала вести тепер, було цілком різміше від попередного. Її прийняли до одного сільського інституту призначеного для дівчат якраз того самого віку. Тут знайшла она гарно урядоване, християнське житє. Управитель інституту, який власне був знаний вже провонішик порадив їй, щоб она для власного добра, нічо ніде не говорила про своє минуле житє, про обставини в яких виховалась і она се прирекла. Кароля припорівнялась тепер до правил гарного вихованя, які стали відтак окрасою сі учительського стану, до якого готовилась. У неї був теже гарний голос до співу і се Кароля не заведбала, а ще кращим виробила.

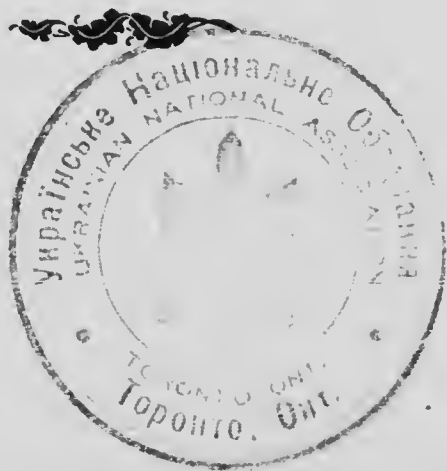
А що внутри церкви она перед тим майже не бачила, то тепер вишлоє їй се чимєв величальм. Она вивідувала звичайну сільську церкву: однак сама пр осторість харієть будинку, поважний настрій людей, все те убєвняло сі, що лео не певно дуже любить свого Спасителя, коли дбають і шанують дем молитви.

З часом визнавала Кароля духом християнства все більше і більше. Зрозуміла як відносять ся Євангелісти в своїх писаннях один до другого, що до змісту події в життя І. Христа. Хоч любов до Святих тільки лишлась у неї все той самої дитинячої владчі і віри і занал до гарного християнського життя все ті самі. Одним сі баганем було слідувати по волі Христа і тим она рікнцлась від других дівчат, які впрочім не переходили сеї дороги до Христа, що Кароля і в своїм серцю не відчули благо сати б яко так сільно як она.

За минувшину Кароля і не нагадувала, не було коли. Тенерінність подавали їй так багато нового, захоплюючого та поучаючого, що цілий час був зановнений якби ланцом нових гадок. І не було у неї нічого що нагадало б їй минувшину.

Матей уважав ся якби прощавину і навіть не бере . . . уважав ся з нею. З процентів від сеї гроши виплачував їй щомісячно що місяця умовлену суму гроши і лиш дома гав ся за кожним разом поквітованя, бо від такої . . . був християнам. І працював в селі шевчарем як звичайно. Через . . . і хвилі придбали ему кілька нових ривчиків на сто чол, зрештою сего вимагала вже і зго старість. Поменкала, де менкала Ка-

роля стояло пустого. Він не відважився
випакувати що комусь іншому. Сусідка
робила порядок у него, але заривом му-
ла дбати і за Кароліну хату. Часом нагаду-
вав він їй хвилиночку, коли відходила від него
Кароля, гай ті слова любови до Спасителя,
за котр го бажала умирати. Відтак ни-
тав себе, чи она мала рацію так говори-
ти? Ні, не можливо, се і не справедливе.
Эгож прецінь учили, що Христос був об-
манцем і за діла проти - зиконні потернів
на хресті. Часами причусь се му Кароліні
голос, но він завжди був мильним. Онаж
лишила сео мабуть на те, щоб і не верта-
тись знова. Згодом, коль міркував, що Ка-
роліні вже є 21. років, перенісав у банку
гроші на її імя і здавалось, що перервав
уже послідну нитку, яка ще дотепер злучи-
ла его з Каролею.

хочби як рано і робити що їй подобася.
Або що за гарна розривка мати підчас
снітани огнорене вікно, кидати на под-
піре кришечки хліба і дивитись як прилі-
тає пташка та боляливо ханас їх.

Наука в школі мала розпочатись до-
перва по жнивях, по Кароля прийшла собі
роботу і час минав хутко. Она пригляда-
лась як люди збирають збіжжя, як возять,
як в стоки складають. При тій роботі бачи-
ла тож і дітей. Навіть малесенькі діти
орали мами з собою у поле, клали їх у хо-
лод, приколювали, а самі обрацювали. І
от погус Кароля, що владче дитя сусідки,
она біжить, бере на руки і старася са ус-
покоїти; а приколювачини его біжить між
старших. Там з веле своїм звичким, милим
голосом якусь нову пісню, за хвилину вто-
рюють за нею все і старі люди і здава-
лось, що во не дух життя звійшов в село.
Тож і не диво, що такі в перших днях са-
нала она собі прихильність всякого, з ким
зшоблась, або хто чув чи бачив сі гарне
поведене.

Газелмонт мале село; і вість про нову
учительку вмиг розбігла по цілому селу.
Кожній говорив за ню з одушевленем. Ся
вість дійшла тож слухів пані Арнольд,

яка була одною з найбоважливіших дам в цілій околиці. Навіть самий пан Арнольд і сестри Шилли, вернувши ввечері до дому, розказували про нову учительку панну Фідлінг, що то займаєть велими дитьми, бавить їх та приколнує, що ї людам дуже подобаєть.

— „І що ти думаси про ню?“ — питала панні Арнольд свого сина.

— „Она має дуже гарний голос“, нимком до дав він. Але не снімивав мамі, що він так як дивить ся на Каролу просто вольоу, лицем звернену до сонця, й з її повних грудей відобуваєть звичний голос, той голос, що ще тепер звенить в его ушах. Она мабуть і не завважала его, бо був між гуртом муцини, таї була дуже занята. По він муєть від того часу про ню думати і потїнаєть тим, що завтра побачить її знова.

Невелике село Газельмонт було не лиш в гарнім положеню, але і уряджене гарно. В селі двірекий парк. Хати всі муровані з білого каменя, а коло кожної хати старанно плеканий сад. Корими не було: був лиш оден склен, яким уривляла сьма громада. Посеред села побудована церква, трохи близько читальня, відтак

меншанс проповідника, а дорога що вела попри школу, а далше через парк, дучи-ла єї веї будовни в ошо сусідетто.

А в дворі замешкували вже в д кількох поколінь родина Арнольдів. Сумій обшар двірекній переїшов від давних влаетателїв Гезельмонтів на родину Стюартів, а тежерішча влаетителька була вдовою. Але родина Арнольдів, хоч лиш наймали двірскі добра, то ошак не думали, щої коли приходилось їм поливати їх. За час винайму они стали досеть боретими; мали найкраше управлену рілю, а в сколиці були загально поважані і шановані. Пані Стюарт віддала їм управу себїх добрів, а пан Арнольд збирал наїть гроше від тих, що винаймали ще крім него самого. Сама пані Стюарт мало коли і в дома була, а ціла відвчальність і геї сиротли сули в руках Арнольда. Він наще батко і одавал всякі ради людя. Бул тоже председателем у церкві і ели наїть не приїст коли до сиртї, то не бракувало там его жене і сина.

В родині був стародавній звичай прочитувати в вечер якїсь уступ з св. Писма. Пані Арнольд робила се тоже і кождо го рава, а доки син Пидли був ще молодшим, то мусїв разом з нею читати. Она рловали біблїю так, щоб через рік про-

читати сі ціду. В тім році прочитувала она вже по раз тридцятій. А захорус дехто в суєдстві, она вівідва его що щини та прочитус відновіні дустуні з св. Писма.

Чужинці тут мало захоили. Одноюкою чужою людиною була учителька і зглягом неї відчувала щині Арнольдт, все певні обовязки. Она звичайно не глядела науку в школі, то знов заебдала ет в доепно гарскі продукта о скільни не стріво їх було для прожитку одної людини. А вярчїм учителька не бувала довше чим оден рік, бо житє тут було монотонне та скучне.

VI.

Нова приємлі.

Другої днини з Кароля приїшла до Галецького, приїшла до неї пані Арнольд, щоб зігнати її. Шкільниця була в будівлі з каменя, а зараз попри школу знаходився особливий дімок — помішкання вчителів. Будівок будованих до половини з каменя, а решту з дерева. Дах солом'яний, порослий густим мохом. Двері були тоді зігнаний; а пані Арнольд переходила вже огородем, бачила Каролю в кухні похилену над якоюсь книжкою. Она і не сподівалась, що хтось до неї зближася. Пані Арнольд швидко дивилась на Каролю лице; оно видалось їй крапцем, яке коли небудь бачила і в цій околиці не знаходила она подібного.

Та не мала багато часу, щоб докладно приглянутись, бо скоро зближилась до дверей побачила сі Кароля і пробігла їй на зустріч. Обома руками хопила она руку пані Арнольд. „Се мабуть ви пані Арнольд“, сказала она. Ще нім побачила вас, я чула про вас багато доброго і коли б були ви ще приїшли до мене, то я була б прїїшла до вас. Ви вже старали для мене борі, чим я приїшла, бо побудували

для мене такні гарніі пімок. Все мабуть по дини є тут красшого, то певно від вас. О, як тут гарно, те дини і огляну! Я ще ніколи перед тим не мала свого дому. Де-ліб я могла що небудь доброго зробити для вас, яб дуже рятю послужила вам”.

— „О, я сподвоєсь, че ви будете наші діти добро учили, а се буде найкращою нагородою для мене” — відповіла пані Арнольд.

— „Та я се маю робити ради Христа”, відповіла Кароля до пані се мене і післав Господь своім і родно був Господь питав мене, яку роботу я собі виобраю, то я булаби сказала, що хоту дитини і кращого міени від сего я булаб не зайнше; Бог добрий, та приєдав мене сюди і тіє усе, що оуду могла з вами бачитись, та до відуватись за Спасителя, та що Він віт мене вимарас; а може оно колєсь приїте і до сего, що стану вам в пригоді. Я не маю в світі нікого, когоб назвала своїм приятелем; але маю в Бозі на йво, що тут я найсу і дім і приятелів. А можеб власне ви займались мною і по діли хоч крихітку любови?”

— „Донько любя”, відповіла пані Арнольд. „розумієсь, зроблю се з охотою”.

— „Колиж так, то я щаслива“, урало-
валась Кароля. „Виравдя ніколи не су-
мувала ніколи ніколи Христа, от вже
три роки, а тепер і післяв В и мене — єди-
де мабуць ніхто не сумує. Жіте тут не
триво, все до і приває. Гидеї тут так,
наше брато і є і ніхто не голодує і ні-
якства в інших людях поступив тут
нема!“

Кароля мого коли нагледувала свою
мину в ірину, хліба в хвістях, води — хошла
в краде товариство, тамі виходила ори-
мірних людин, і бо, як тепер і стала таве
ідейно зосте між тверезими і спогібними
людьми. Ова іор вивували іх з коливними
обставинами і з іх з одруженем — людь-
ми, між якими ова і виходувалев і чулась
тепер наче у брані Божого раю.

— „А однек маємо і ми свої журби,
свій хрест“, сказала пані Арнольд.

— „О, се нічо“, завважала Кароля.
„Люди, що знають Христа і люблять Его,
не знають жаких тигарів; що пильного
люди, які Христа не знають іх журба ча-
сами така прикра, що заледви зносять сі.
А тут нам ніхто не перешкаджає, ніхто не
відводить нас від служби Богу. Жіте тут
наче в раю, де з людьми перебував самий
Бог“.

— „Так, але покуса вкрався і там і наші перші родичі мали звестись; таке саме і тут, поживши то добачни, що дивов робить своєю роботою і тут і що люди і тут перебувають укринись перед Богом. І тимки дозвольте“

— „Ми не маємо, щоб Ви не притрадились до свідчення?“ — попитав Кароля. І ще не так дуже то свідую маю; Сине стеля знаю щойно дуже коройній час; але за той час, я ще ніколи не бачив критись перед Ним; іб і не в мене відлучитись від Него.“

— „Ти ще маюти дуже багато знати за правдиве життя“, відповіла пані Арнольд. „Ти стараси ся, щоб твої душевні переконання не зміншались. А то ірідне час, коли певні річи займуть твої ум і то ді охолове свята ревність.“

„Я не можу і думати за себе“, відповіла Кароля — „щоб ви мали мене забути за мого Спасителя. Іби знова страждало се те, що Він мені тепер дав. А забути за себе все, булоб з моєї сторони такою нещадчностю, якої світ не бачив. Він задля мене прийшов на сей світ, задля мене умер на Голгофті, приймив на себе все мої гріхи і все те, що зробив. Він дав мене забути? Ні, ні, се не можливе! Я радше багатиб по

терпіти що лебуть прикрого, якій небудь хрест понести, хербі і як тяжкий; хочби і такі тернія, які тернів Христос коли увінчаний терневою короною, ніс хрест за мене. Чим більше терпілаб я за Него, тим більше булаб по дібною Ему.

Коли пані Арпольд, вертаючи домів розумувала на тим, що говорила Кароля, мусіла признати, що она цілком відмінна від всіх попередних учительок які там учили. Прямо по дивляла зі энтузіязм злятом Спасителя. Она навіть ріжнлася від всіх християн. Про Христа говорила так, начеб Его особисто знала; а дорогою, яку поручив нам Христос, ішла она стопа за стопою, начеб бачила Его перед собою. І відчувала, що так повинні робити всі, що Христа пізнали. В цілім зі зетві, в словах добавувала теплоту і силу, які робили зі вдоволеною і не могла інакше сказати як, що Кароля се пінене дитя Боже.

Відтак згадаль свого сина Пиліпа. Коли Кароля в кількох хвилях захопила зі сядце, то що сталоб ся з ним, колиб зближив ся до неї, та пізнав зі. Він був одинаком, тож і одиноким зі бажанєм було, оженити зго як найшчасливійше. Знова подумала, що не добре булоб, колиб Пиліп женив ся зі звичайною учителькою.

А люди були вже вдоволені Каролею, коли чули, що сі вибрала пані Стварт, котра в виборі мало коли помилялась. А коли ще довідалась, що у Карелі є споре майно, то ще більше сі поважали, а навіть дивувались, що така богата дівчина вдоволясь посадою звичайної учительки на селі.

Пан Арноль переїжджаючи одного разу з Пиллином попри школу, говорив з Каролею і в бесіді нагякнув їй на грелі кажучи, що она моглаби тут скористати з них пожачаючи їх на значно більший процент. Але Кароля відповіла: „Мені цілком о се не ходить, щоб придбати більше грошей; я маю більше, чим тепер потребу. Знова тут нема таких бідних людей, котрим би я могла помагати, тут всі мають все, що потрібне до життя. А видатків я більших не маю.“

— „А може колись пізніше будете потребувати більше грошей“, завважив несміливо Пилли — „бож і убирати ся, думаю, любите як і другі дівчата“.

— „О, заледви“, відповіла Кароля — „бо якби я виглядала в гарній сукні у школі між дітьми, або хочби в сукні. А хочби і не се, то я таки не буду в сьвіті

більше поважаною від Марії, матери нашого Спасителя. А мені все здасть ся, що она і в такім домику мешкала, як отсей, де я мешкаю, то най хоч тим буду подібною до неї. Не інакше певно мешкали і убиралась Марія і Марта, що принимали Христа і йому служували, та прочі сьвяті дівниці. Я хочу бути їм подібною, хоч я може і богачка від них, я щаслива і вдоволена тим, що є."

— „То Ви не бажаєте бути в сїм сьвіті богатою і звитною особою?“ спитав дальше Пилан. — „Та як се?“ спитала она. „Хибаж не сказав Христос: Коли маєте поживу і одїж, будьте вдоволені? А хто хоче бути більший, най буде веїм слугою. Ви мабуть не вірите менї, але я аж надто вдоволена своєю долею.“

Кароля відчувала, що сі парозумли і прикро їй стало. Она вдоволялась Христом; щаслива, що належить до його послїдувателїв. Беседа єї закінчалась в словах псалмопївця: „Господи, коли Тебе маю, не дбаю ні про небесе, ні земне.“ І она ніяк не могла зрозуміти, чому не веї люди так думають, як она.

Незидовго завважала панї Арнольд, що люди, які перше приходили за всякими

порадами до них, тепер звернулись до Каролі. Она довідувалася, що всі тепер говорять лиш за Каролію і всі хвалять її. Своім дитинячим, щирим, розумним але покірним повелеєм стала она улюбленою всім. Християнство проповідувала не лиш словами, але ділами. В деяких родинах заце ібано було біблік, але тепер взяли її знова до рук, таї прочитували її так старі, як і діти. Люди пізнавали, що Христос був рівно робітником, як і они, рівно убогим і що наука Христа, се в першій мірі ідея працюючої класи людей.

Пані Арнольд вірила, що та ревність, єввіжієть і захопленє не потреваєть довго і знова буде все по давньому. Меже она лиц так бажала? Всеж таки она воліла щоб Каролія не робила таких уваг Пилипови, сли в рівною приязню відносить ся до всіх. Инакше меже думав Пилип. Він завжди бував між молодіжно, особливо підчас науки єввіву. Ба, навіть пан Арнольд любив заходити і з молодими забавитись.

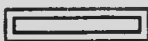
Колн одного разу вернув він вечером зі школи, питала єго пані Арнольд, що він думас про Каролію?

— „Она чемна жєницина і повна житя. Особливо знає она, як поводитись з моло-

дими людьми. Я вже не раз бажав, щоб у нас була така донька*.

— „Невно всі залюбилась у ній?“ докинула пані Арнольд. „Не думаю, чи она будиь доброю жінкою для нашого Пилипа?“

— „О деж там!“ відповів він. „Се не булоб добре. Она собі добра і гарна, але се не пара Пилипови. Він мусить дістати таку, що трохи вище стоїть від неї; колиб я навіть децю завважав, то буду всім епллами противитись і не доущу до сего, щоб навіть думав про ню.“

VII.

Ратунок.

Рік зі всіми своїми змінами проминув, а Кароля ні одного вечера не провела поза домом. Дім ставав їй шораз то дорожшим: першим місцем на світі, що так виразитись можна. А люди знали, що она розумна, що приятелів у неї нема, що прийшла до них прямо зі школи; за минувшину она з ніким не говорила і ніхто про се зі не питав. Она зірвала всяку звязь з минувшиною, забула за що, була рада теперішності, яка по цавала їй так багато доброго, рада, що годна свої здібности і силу посвятити для добра людий і для слави Спасителя.

Минули другі жнива і у людий знайшлося знова більше вільного часу. У Ниліна горіла шораз більша любов до Каролі, та виказати сі не смів. Він знав, що сему булиб противні родичі, а поступати проти їх волі він не хотів. І не відважився говорити про се Каролі, бо бояв ся, щоб не повинула цілком школи, та не поїхала деінде, сего він прямо страхав ся. Щож було ему робити? Ої покірне, часте серце і жите припали ему до сеї дїя. Він знав

що не робить он і для користі, для слави, Справствуй для нас, Боже, І вкінці на тій тогди бачив він себе є місце низьким і гіршою. Багато навіть було блудним, певно був бовацтва, яким перетисла і вбивала дітей. Багато споминав єм і в інших місцях, де він склав для него, а те було в історії, де був виразнийше, що всі вони впадали в руки сечачами. Вкінці довільно говорив Кароля про більшого бовацтва, який не відважився йти за Христом за життя своїх бовацтва. Нилли добавував, що те саме будо і з ним, що і він не відважився йти за Христом.

Було се в початком на то не так, волявкле днесте встелило землю, на дворі стало холодно. Оного поноудня зібрався Нилли на польовано і вейни на свого коня їхав в сторону школи. Довідкаючи до школи, бачив Каролю як наглядала за баву дітей. Він навіть захався переїжджати туди, щоб не переністи цити їм. По Кароля побачивши сто підійшла до воріт, відчинила їх роблячи тим вільний перехід їздцєви. Лице сі було понуре, навіть зажурене. Завважав се Нилли і поспитав, чи не журить ся она дечим. Кароліні очи звернулись на

погано вивши лишити его в заїзнім домі, а самому вернути домів желізницею. До поїзду треба було ждати ему ще дні години, а ті видались ему дуже довгими. Цілий той час роздумував він над словами Каролі і бачив, що ели ехотївби так жити як она, то муєв би урядити своє житє цілком інакше. Кілько то річїй, які після его гадки належать до житя, муєвби відказатись. Колиб ехотїв він так жити, як вимагає від своїх послїдувателїв св. Письмо, колиб мав бути свїтлом і содею свїта, колиб муєв жити чини для слави Бога і виповняти его волю, кілько тоби потреба пожертвованя з его сторони! Все муєвби змінити, всего відречись. От чагадав ся ему знова голос Каролі, який недавно повторяв слова Евангелїя: „Одного тоби брак, іди, сцродай своє майно і роздай убогим, а наслїдиш скарби небесні і возьми хрест твій і іди велїд за Христом.“ Се видалось ему за богато, за велика жертва.

Вкінци приїшов потяг. Урадуваний приїхав Пилно до своєї стації та пустив ся ще кілька миль до дому пішки. Було вже коло півночи. Позаяк в дома не сподївались его сего вечера, то і ніхто не ждав на него. Тому і він не дуже спїшив ся. Може о яку миль від дому завважав він в

сеї маленьку поломінь. Напружив що змо-
га зір очей, щоб побачити, щоб се мало бу-
ти. За хвилию побачив знов поломінь, а там
вже пожеар. Він біг що сили і коли перебіг
кількадесять кроків завважав, що огонь
муєть бути десь в сусідстві школи. Зва-
валось ему що не добіжить. Зібрав теї си-
ли і біг. Нагадав собі, що побіч школи мо-
логла машина цілий день збіже і певно
іскра упала на дах та запалила будинок.
Біг ще кільканаїцять кроків і вкінці по-
бачив, що не лиш школа але і поменшаво
Каролі горить. Кобик тодеи добіти на
час і виратувати Каролою з небезпеченст-
ва? Ще кілька хвиля напруження і він ста-
нув переступую огниви двері до Каро-
ліної хати були замкнені. Отже муєть она
бути ще в хаті. Не було більш нікого, от-
же муєть се самви ратувати. Кобик она
ще жива? Він підбіг до дверей: опер ся
цілою силою і двері подвасень, во в ту хви-
лю обхонив сео такій густій дим, що зда-
валось удусити сео. Не зважаючи однак
на пічо канувєь він в вшутро будинку до-
біг до сходів, що вели на поверх. Протяг
отворених дверей розділав на хмляво дим
в два боки і Цилии побачив коло сходів
умліду, безиритомну Каролою.

— А може она мене не хоче'', завважи Ілліни поглядуючи на свою маму.

— „Нема обави'', відповіла мати.

Она може бути рада, що трафилась їй така гарна дитина, а ще коли ти їй врятував від нехибної смерті.

До Ілліни вінчував, що сто учнів не не дає йому права до неї. Він знав, що дуля завжди готовою умирати, слоб сего бажав від неї Спаситель, она була більше героїчного духа перних християнських мучеників і токоли будаб не дагвалась умерти за Христа. Що то смерті, буди она той гадки, до Павло, коли сказав: „Бажаю розстатись з тим свѣтом, щоб борше бути з Христом.''

Она мала в думках Кароля усерові-пошала, подя-хушний ра-став ору-мертної духувалась рідухувалась в важкий спосіб в думках, що се оно владно зворушусьго, будоб шось стрипного, колиб ти б вивули в тм снн'', сказав він. — „А тв се цнцом во думала'', відповіла она. „Может шось оно будоб страшним для нас, може оно

було б о много лишне для мене. Перше, що я безвечно була б побачила Спасителя. Я вірю, що була б близько смерті, але не пам'ятаю нічого. Пам'ятаю, лиш що коли збудилам ся, зішшлам по еходах і дійшлам до стверній. І цікава, деб я була темер, эли ви бу шб не виратува. и мене

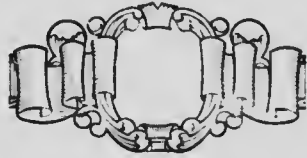
— „Ви може за се і гніваєтесь, що я вас виратував?“ спитав він.

— „О, ні“, відповіла Кароля і протягнула до него свої руки. „Я дякую вам за се, що виратували мене.

Не гадка, ще він леда хвилию і міг спізнитись, все страхала его. Він лишив сія самий циннов за місце покарижа. По до розі роздумував, що був би він робив, элиб був одну хвилину спізнав ся і не виратував Каролю. Ві стак роздумував, що она му еить перебувати у них так довго, доки не побудують нового мешканя коло школи, по до нового року заледви чи побудують. За той час ено ївав ся він здобути собі сілюбоб, бо інакше житє для него без неї і так не імовірне.

Низли радів бачучи Каролю, що поводилась у них наче в дома, та бралась за всяку роботу. Така вже сі і вдача була, що робила другим добро в яких би она обета-

винах не була. І чим більше пані Арнольд прихилилась до неї, тим більше Кароля любила єї і она переконалась, що єїб Кароля була єї невісткою, то не інакше булоб і тоді; мусїла любити єї.

і відбудуюєть сей дімок, то вже він не буде єї домом.

Коли повернула знов до школи, застала вже там Пилла. „Я зайшов, щоб побачити, чи не треба вам дещо помочи“ — сказав він. — „О, ні“, відповіла Кароля. „Вже готове все. А я була щойно коло того давнього домика, таї роздумую, яка се велика шкода, що він так знищив ся. І бачить ся менї, що він вже для мене школи не буде тим дорогим домом, яким був перше.“

— „Я думаю, що він вам ще більше сподобась, як его відбудують. Оно не може бути все одинокое. Чи думаете, що моє життя булоб те саме, колиб ви були погibli тої нещасної ночі? Каролю, послухай мене хвилию! Я знаю, що я не є так доброю людиною, як ти, але я не можу довше мовчати; я мушу тобі освідчити своєю любов. Каролю, я люблю тебе, цілим серцем люблю. Завтрішнє Рїздво буде для мене одним з найкращих коли з твоїх уст почую, що будеш мою жінкою.“

Кароля не відповідала нічого. Здавалося не пїмала, що він говорить, Она ніколи не думала, що Пилли аж так далеко про неї думав. Она знала, що ціле село дивить ся на него як і на его батька, як

людей заможних, впливових, як дорадників у всяких справах. Як се можливо, щоб син так багатих родичів просив її о руку коли она лиш звичайна собі сільська учителька?

— „Не хочеш мені відповісти ні слова?“ спитав Пилип.

— „Я не знаю, що відповісти маю“, відповіла дрозжачи Кароля, „я ніколи перед тим про се не думала. Чи се правда, що ти говориш?“

— „Така правда як се, що бачиш мене перед собою“, з натиском відповів Пилип. — „Я не любив жадної дівчини, але тебе я полюбив від першої хвилі, коли побачив тебе. І скриватись з тим довше не можу. Скажиж мені чи можеш мене навзаєм любити!“

— „Алеж я ніколи про се перед тим не думала“, відповіла Кароля зворушена.

— Королю дорога, таж ти могла вже пізнати мене досить добре і я не думаю, що ти не звертала жадної уваги, що я з повагою і любовю все відносив ся до тебе. Не лишай мене в сумніві, а скажи чи можеш мене любити?“

— „О се не потрібно питати мене, чи можу тебе любити“, відповіла Кароля.

„колиж любиш мене, то і я не можу інакше думати, а лиш любити тебе.“

Она не могла поняти, не бачила причини, чому якраз єї мав він любити. Чому погорджує він всіми иньшими дівчатами, які часто відвідували дім єго родичів і які борше єму лицювали, чим она, звичайна учителька. Она приступила до него близше поглянула єму просто в очи і запитала: „Чи ти певний, що я є відповідною бути тобі за жінку? У мене хиба голос гарний, а я знаю, що твоя мати домагаєсь дечого більше від своєї будучої невістки як се, що дістанеш за мною.“

— „Твій голос мені милійший, чим музика цілого сьвіта. Я мушу тебе мати, щоб стати лїпшим християнином. Мій батько і мати будуть тебе любити цілим серцем.“

Повільним кроком вертали обое до дому. В хатах, попри які переходили вже сьвітилось сьвітло. Чувства радости і щастя наповнили серце Каролі. Сих лютий полюбила она від першої хвилі, а те пер буде она завсїгди з ними. Она думала, що позістане тут лиш на якийсь неозначений час як учителька, а тут віддаючись за Пилипа має она стати панею тарних поко-

перече і каже, що докаже, що він тої ночі коли поповнено морд, був у своєї дівчини. І як не відшукають тої дівчини, то хто знає чи будуть его судити. Мордерця називаєсь Юрій Бассет."

Ледви Кароля зачула се імя, сейчас поблідла і ціла задрожала. Се був власне той молодий мущина який ще в часі єї перебування у старого жида Матея вмовляв єї, що она мусить бути его жінкою. Єї переймав то дрощ, то горяч, однак она перемогла себе і наразі не сказала про се нічого. Перепросила всіх і сказала, що она дуже змучена, та хоче іти відпочити. З тим відійшла до своєї кімнати.

Тут розгорілась в єї душі найзвзятійша борба. Що їй робити: она, як порадив їй проновідник таїла свою темну мившину, ні одно слово про се не ввійшло в єї уст, а тепер так все склалось, що она мусить виявити свої молоді літа. З відразою нагадала она ті часи, ті улиці і тих людей, що уміли лиш проклинати, красти та піячити. З відразою нагадала она і того Юрія Бассета, який особливо послідними часами старав ся позискати єї для себе хоч она все рішучо відмовлялась.

IX.

Витручена.

Довго клячала Кароля в своїй кімнаті та молилась Богу. Перше нїм порішила що їй далше робити, бажала поручити своє затурбоване серце Божій опіці і воли. Відтак встала і почала роздумувати. Що належить до дітий божих, о тїм не сумнївалась. Чотирь роки прожила она в злуці з Богом. А тепер бачить, що стежка, яка за той час була такою ясною і гарною, тепер стає темною і повною терпінь. Всяко роздумувала. Може Всевишній укрис єї минувшину перед людьми, яких она любила і які любили єї? А може вимагає від неї такої жертви і она мусить розстатись з сим тихим закутком, розвіяти всі свої надії, стратити і те щасте, яке на так коротеньку хвилину усьміхнулось? Нїхто не годен сего відгаднути. Те, що бачила тої злобної ночі над озером не знав нїхго. Чиже не лїпше забути те, що минулось і до справи не мішатись? — Потім нагадала Пилипа. Він може нагадати собі своїх предків на яких не було жадної змази. Чим же она похвалить ся? Чи може старою бабкою, яка з

дня на день пролежувала п'яною, тай померла в нужді і в нужденнім піддашу?

Кобиж був Пилин не полюбив її і не питав, чи буде его жінкою, булаб скорше укрила свою тайну. О, як щасливою була она в шкільнім помешканю! Як спокійно плили там дні за днями! Задля того щасливого куточка полюбила она і людей і околицю. І може булаб провела там багато щасливих літ. А тепер бачить, що її витрутять.

А ели она виявить все і утратить сю посаду і родину Арпольдів то яка з сего користь? Она муєть стати за свідка проти Юрія Бассета; она була одинокою. що могла в тій справі щось рішучого сказати, бож бачила на свої очі, що се він був що плів тої ночі по озері самий, без товариша. А ели згодосить ся за свідка, буде причиною правдоподібно его смерти за повненим тої ночі морд. Чиж се її обовязок? Чи лишне заховати все в тайні?

Она чула як студеній ніт обливає ціле її тіло, а журба проникла душу. Но і Господь не лишив її без своєї помочи.

Она кинула оком на Новий Завіт з якого она черпала всі знав'я про життя Христа. Взяла до рук книжку і отворивши

читала: „І прийшовши до них говорив: Пильнуйте і моліть ся, щоб не звійшли в спокусу. Знов відійшов Він і молив ся глаголючи: Отче мій, єли можна, нехай мимо іде від мене чаша ся; тільки - ж не як я хочу, а як Ти.“

Она вклякнула і вклякнувши своєю лице руками молвила: „Я хочу зробити те, що повинна, бо це воля твоя, що є волею Бога. Спаситель не уникав чаші, Він пив її, не уникав ганьби і паругань; били Его по тварі і пловали на Него. Пригноблена була Его душа аж до смерті і Отець небесний не ухилив терпіння. Він протерпів хрест, а слідувачей мали б ухилити від терпіння. Ні, возьми хрест свій і іди в слід за мною.“

Свою дорогу бачила щораз ціннішою. Він вів її на гору терпіння, стежкою вузкою терпистою. Ця вона була готова зробити що лиш буде волею її Спасителя. Она вела порішана на важкий рішучий крок.

Всєж таки станула ще перед дверима панів Арнольдів і зза шкляних дверей поглянула на них. Там все так гарне, приємне! Пан Арнольд і Пилип сиділи і читали. Пані Арнольд колесалась в кріслі примкнувши очі. Стіл застелений до вечери.

Кароля отворила тихенько двері і ввійшла так, що ніхто не завважав. Здавалось їй не можливим перервати сю тишину і одним ударом розвіяти всі мрії і надії. Лице її було бліде, лиш очі горіли наче огонь. Ціле її тіло дрожало. Завважав се перший Пилип і відібрав, щоб задержати її від омліня. Но Кароля успокоїла его даючи знак рукою і втворювала:

— Приходжу, щоб вам щось сказати, я мабуть повинна була зробити се борше мабуть о много ліпше булюб. Я е та дівчина, котру Юрій Бассет звав колісь своєю і тепер знаю, це булам сьвідком морду, який він поповнив.“

— „Каролю!“ закричав Пилип. „Се не можливо. Ти хора!“

— „Ні“ — відісвіла Кароля. „Се виглядає на сон, я леж коби се сон. Но се правда. Я стояла тої ночі на березі озера і бачила як двох муштин сперечались в човні. Но я ніколи не думала, що той другій муштина зістав замордований. Я ніколи нічо про се і не чула, а тої ночі померла якраз моя бабка.“

— „Мост ти дитя“ — озвав ся пан Арнольд — „ходи і сядь собі та розскажи, щоб знали ми щось певного.“

Кароля сіла на величезнім кріслі. Пили і пані Арнольд утомлені такою несподіваною новинкою посідали на протів і нахилились, щоб виразніше почути дальшого оповідання Каролі. — „Ох Боже“, сказала она по хвили. Я булаб оповіла вам се борше, але мені здавалось, що я се вже забула. Коли ще була я малою, я мешкала там у західній часті міста, в тім закутку, де люди давно забули за Бога. Ох, се страшно! Ви не годні повірити, в яким безбожію живуть там люди. А Юрій Бассет мешкав на тій самій улиці. Я ще тоді не знала, що піянство, се гріх, піянсти уходило там за щось звичайного. Там люди такі темні, непросвічені, а безбожні як погани. Добрі люди ніколи не хотіли там мешкати!“

— „Якже ти там попалась?“ запитала пані Арнольд, бо ні пан Арнольд, ві Пили не годні були в тій хвили добути з себе слова.

— „Я там родилась“, з жалем але повна рішучости відповіла Кароля. Моя бабушка мешкала там у однім піддану, та жила майже виключно торівкою. І не дивниця, що і я тоже навчилась пити. Она вічно лежала і мені вже було 18. літ як она по-

мерла. Потім оден проповідник післав мене до школи, але і порадив, щоб я про свою минувшину нічо нікому не говорила. Від того часу моє життя цілком змінилось: оно було, особливо тут у вас таке гарне, таке щасливе, що здавалось мені, що я цілком забула за все минуле."

— „Каролю“, озвав ся знова Цилли, „чи се правда?“

— „Так, се правда“, відповіла Кароля „я б дала все, аби лии се могло бути не правдою! Але нагадала я власне тоді, коли почула імя Юрія Басеста. І мені здасть ся, що я можу нанести сорому на вашу родину. Тому я хочу лишити вас і забути, а ви мусите зробити те саме. Я чую, що єе можу бути твояо жінкою Циллие!“

У хаті стала гробова тишина. Панї Арнольд вставши, поклала руку на рамя Циллиа: їй було прикро, що серце її ешна найвля така несподівана журба; усноколювалася хйба тим, що свою любов зверне знова до магери. Кароля звернула заглядані очі на Циллиа, але він їх вже не добачував. Він шперго дивив ся на перед себе. Здавалось ему неможливим, щоб те, що виказала Кароля, було дієним. Але еносїб і рішучість, з якою говорила, зсу-

вали всякий сумнів, все муєтти бути правдою. О, Каролію, люба, дорога Каролію, Різдваиий дарунок, що робив его найщасливіишим зі всіх людии, чи можливо, щоб за нею така минувиість? Чи можтливо, щоб єї образ так вриь ся у его серцю, наколи она не малаб бути такою певниною, за яку він єї уважав?

„Скажіть мені, що я маю робити?, озваиьсь она звертаючись до тана Арнольда. Він взяв єї студену руку і сказав: „Ти розумно кажеш, що з Нидином зи розділені на завжди. Мені прикро. Але найкраще, щоб ти завтра рано з відси вишала. Чи маєш де таке місце, до когоб ти зайшла?

„Маю“, відповіла Кароліа. „Я нагадую собі сто знова і я не повинна була забувати его; старий жид, у котрого ми мешкали що учив мене десять зновідиий Божих, він знова зноиікусьє мною. Я піду назад до него. Він знає також докла що час, в яким померли бабка, а тої ночи бачилам Юріа Бассета над озером. І коли тої ночи погнб тої муцини, то можу стати за єввіка“.

„Ти муєши дати знати про се поліци“ сказав пан Арнольд, „они будуть потребували єввідка, скоро прийє розирава“.

„Так, я так і зроблю; а потім можу до

вас повернути?“ з жалем запитала Кароля
 „Ні, моя дитино“, відповів він, „оно
 ліше сюди не повертати. Э другі школи і
 я думаю, що не буде тобі трудно знайти
 собі посаду в иньшій школі.“

— „Можливо, але я нікого не буду так
 любити як вас“, сказала Кароля, „але
 щож пораджу, коли і ви вже знаєте, хто я.
 Чому Господь не велів мені умерти, коли
 я вже була так близькою смерті?“

На се питанє ніхто не відповів. Пилип
 поглянув ще раз страждучим оком на Ка-
 ролю і вийшов з хати блукаючи серед ніч-
 ної пітьми. Пані Арнольд вставши доріка-
 ла Кароли кажучи: „Чому ти нам того
 всього не сказала, як сюди прийшла? Чого
 зайшла до нас, заколотити нам спокій в ха-
 ті? Ти зруйнувала серце мого сина!“

— „Я вже казала“, відповіла Кароля,
 „що проповідник наклонив мене до сего,
 щоб я нічо про минувшину не говорила.
 Но еслиб мене був хто питав, я булаби
 сказала правду. Мені жаль Пилипа; но і я
 безрадна.“

— „Не знаю, чи я тобі коли се забу-
 ду!“ з досадою сказала пані Арнольд.

Кароля встала і повільним кроком
 пішла до своєї кімнати.

Другої днини відвіз пан Арнольд Каролю до стації. До Лондону треба було їхати цілий день, отже муїла брати ранішній потяг. По дорозі говорив ще пан Арнольд до Каролі і переконував, що єї став не може зізволити і Пилип серед таких обставин не може оженитись з нею; се мало бути навіть незгідним з єї характером, отже ліпше се уникнути. Кароля ніби не розуміла та дивувалась, що люди, що уважають себе християнами можуть поступати з молодою послідувателькою Христа в такий спосіб, як се їй прийшлоє досьвідчити. Та порадити годі. Онаж сему не винна, що зросла серед таких обставин і коли Господь приймив єї, то не опустить єї і на будуче. І на тім они розійшли ся.

пробував господарити собі в хаті самому, без нічної помочи, але се ему якоєсь не велоє; приходила отже сусіда і робила у него хатну роботу, але з сі роботи він не був так вдоволений як за часів Каролі. Бувало нагадав він, тої покотять ся слези по старім поморшеним лицю. Ба не знати, де она тепер перебуває? І чи добре їй поводить ся? Коби хоч не понала у злобу сего світа? Коли старий Матеї от так роздумував, хтось свильно закримав у двері. Він сивгав „хто се“ і з початку не хотів повірити своїм ушам, що чує голос Каролі. В тій хвили відчинив він двері, а з сею грудий поче стогін далось чути лиш одно слово „Каролі!“ „Каролі!“ зворушенням повторив він по хвили, „ли се ти сама, чи се може лиш твій дух?“

— „Ні, дорогий Матею, се я сама, як мене бачиш; чи маєш ще місце для мене, чи можу у тебе здержатись?“

— „Господь Израїлевий благословить тебе моя дитино; ввійди близи; моя хата ще отворена для тебе. Але щож тебе свиди пригонить?“

— „Я не маю нігде дому і иньших приятелів крім тебе, чи можу перебувати у тебе?“

— „Не маєш дому, ні приятелів?“ повторив Матей, „ти маєш і дім і приятеля тут на так довго, доки тобі подобась. Як жеж тобі поводилось за той так довгий час?“

— „О, коротко кажучи, мені поводилось добре, але я все втратила. Тепер я змучена, щоб оповісти тобі все. Чи можна піти до піддана, яб трохи хотіла відпочити?“

— „Розумієсь, моя донько! Від коли ти пішла, се мешканє стоїть пустою; яб не годен був знести, щоб там хтось иньший замешкав. Але зажди най подам тобі дещо їсти; тиж певно і голодна, сїдай собі, я тим часом злягоджу тобі дещо.“

Старий Матей брав ся розложити в печі огонь, але зі зворушеня так ему трясли ся руки, що Кароля пішла сама лагодити собі вечеру, як се бувало робила давнїйше, коли приготувляла вечеру для него. За цілий той час не говорили обоє майже ні слова. Старий Матей упокував ся сямою втїхою, що Кароля вернула, а знова Кароля була за сумна, щоб що небудь розповідати.

По вечерї пішла Кароля до піддана. В кімнатї сказала все в такім порядку, як

колись полишила. Але як нужденно виглядало се все! Она ледви годна була вірити, що тут она зросла і тут буде знова прожити. Чи се можливо, щоб непощадна рука відоймила їй те щасте, яке ще вчора уважала своїм власним? Чи се була дійсність, чи лиш сон?

Она вклякнула напроти вікна, де клячала гої послідної ночі, коли відходила звідси. Она має спожити чашу яку подано їй вчора в вечер і цинї она видасеь більше гіркою чим вчора. Она витручена, викинена і забута. І що она злого зрбила? Чим згрішила?

Чи се справедливо? Она поглянула на своє минуле житє. І коли нагадала свої дитинячі літа зрозуміла, як велике добро робив старий Матей, коли остерігав єї перед всяким злом. Він не годен був єї відвернути від пізнаня зла, але не дав їй упасти в саму глибину зіпсутя. Она бавилась на березі пронасти, а єго рука вдержала єї і она в ту пронасть не упала. Чувство подяки і вдячності огорнуло єї серце і она постановила собі не лишати єго більше: він має бути єї батьком, котрого она мусить шанувати, любити і доглядати як довго Господь да. Чме єго до себе.

Она пізнала, що колишнє її життя було грішнє, але кращого життя вона не знала. А скоро пізнала Христа, слідувала ніселя Ёго науки так вірно як єе робили Ёго ученики, які бачили і чули Ёго. Він простив їй гріхи і щож ті християни вимагають від неї більше? Если Господь приймив єї, то чомуж они відгрукують єї? Чиж апостоли за часів Христа відгошли Марію Магдалину, з якої Христос прогнав єім злих духів? Бідна Кароля! Она не годна була зрозуміти, чому пак і пакі Арнольд так з нею поступили.

Если они нею ветидались, то она не моглаб бути жінкою Пилипа. Она чула не раз, що они горлять єя своїм становницем і родинним іменем, але чому властиво мали єї вигонити і більше до своєї школи не приймати? Чи уважали єї саму за так невідповідну учити їх дїтти в школи? Певно, що оно так. Они мабуть не піймали єего, що Христос не лиш простив їй гріхи, але і освободив єї від них.

Она не розбиралочись з одежи кинулась на убоге ліжко і змучена журбою уснула. Коли рано обудилась, першою єї гадкою було, що „Христос любить єї і своє життя дав за неї“. Скріплена такою вірою розпо-

чала денну роботу. Був се день туги і гер-вінь. Она згадала, що дотеперішнє її житє було вандрівкою гарним цвитучим духом, серед якого жива вода зміцняла її силє, а тепер приходить долина смертної тіди і се она муєть перейти. Бачила се перед очима і дини проєсла Господа о ласку перейти в се щасливо. Она переконалась, що муєть свідати прсти того, що поповнив морд тої ночи. Уявляла собі, що стоить перед судом, а зацікавлена товна звертає на ню свої очи, щоб почути як буде свідчити та, що одинока могла в тій справі рішучо говорити; відтак представляють її Юрієви Базсетови, а він трівожно споглядає на неї, бо она, се свідок поповненого ним морду. О, коби була судьба ухилила від неї сю неприємну хвилю!

Она чула, що старий Матеї ще від раня шишпорить коло печи, звать загодить сїданє. Їне виходит на хвилю тєсь на мєсто, мають на кущю, щоб тєм — не — сим приймати Каролєю як панкранє. А коли она східє ми зїшла на долину, у старого Матея проєдась по лицє рївччки щасливого усєміху.

— „Ох, як я тішуєсь, що знова тебе маю у себе“, сказав старий сердешним тоном.

— „Чи ти так дуже тужив за мною?“
спитала она.

— „Кілько разів входив в хату, кілько разів виходив, встаючи, лягаючи я згадував тебе і тужив!“ сказав Матей. а в его словах таки ще прбгвалесь та журба „але ти вербула знов і'я думкю, ще ме не вже не будеш покидати.“

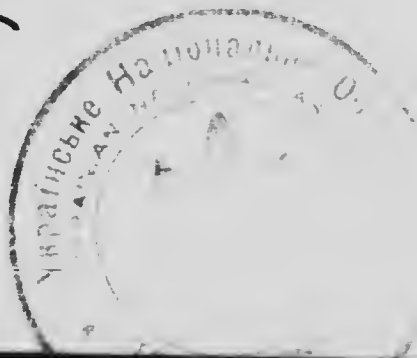
— „Ніколи“. відповіла Кароля, а поклавши свою руку на его рамя глянула в его очи і сказала дальше: „я буду тебе обходити так, як рідна донька.“

Як рідна донька. Думки старого жида полили ли ще в ті часи, коли він свою жінку і одинокє дитя склав до одного гробу, яких пятьдесят літ тому і тої хвилі погребав він всі свої надії і всю свою радість „Най Господь благословить тебе“, сказав він, „бо ти знайшла ласку під покрогом Всемогучого!“

В дальшій бесіді сказала ему Кароля, що приїхала, щоб станути за свідка в справі Юрія Бассета. Старенький знова говорив. що щойно поліція пенитувала за нею, бо Юрій Бассет висказав ся, що тої ночі був у неї. Продовжаючи дальше свою бесіду, говорив: „Но я знаю, що се не можливо, бо се було якраз тє слова, ко-

ли старенька бабука померла і ти була тоді дома, хіба сю коротеньку хвилину, коли ти виходила, щоб принести старій дещо випити. Я сказав їм, що я готов се заприсягнути в суді і здієсь, що ми обоє будем мусіли ставати за свідків на тій розправі може навіть в перших наступаючих днях."

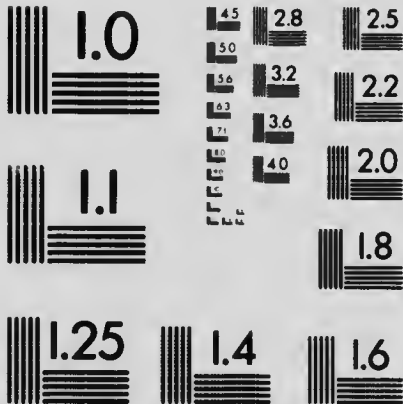
У вечер довідалась Кароля від одного знакомого, що між людьми панує ярке обурення. Она шавважала, що люди суть того переконаня, що она стане в обороні Юрія Бассети, щоб его увільнити. Се було темою бесід людей. Навіть переконували одні других, що Кароля на те лиш і приїхала, щоб его виратувати. Она була одиноким свідком, отже не буде свідчити проти него, тим більше, що вже більше чим чотири роки проминуло від того часу, коли поповнено морд. Но Кароля щаслива що пізнала жерело вічної любови Божої, бо для несеня хреста наступаючих днів додавав їй Господь щораз більше сили. Зрештою Він не лишає своїх вірних слуг.

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

XI.

На розправі.

Кароля уважала за найвідповідніше не виходити з свого помешканя так довго, доки не переїде розправа. Більшу частину часу пересподжувала она на підданц: її серце було дуже пригноблене коли згадувала про минувшину або і будущність. Дивувалась часами, що годна була в останніх роках призабути те все і проводити такі щасливі, спокійні хвили її життя, не згадуючи ні на хвилину про минуле горе.

А може Господь хоче жити її тут, щоб помочі бідним, опущеним людям, щоб навчати їх щонебудь про Христа і дати їм те душевне щастя яке посідала она? При таких думках і її будущність виявлялась їй не такою темною і відчувалась навіть певне вдоволене згадувати, що зможе щось доброго зробити для Христа.

Оттак вірив, що це борине може щонебудь зробити, аж доки не мине розправа. Коли навіть появилась одного разу на улиці, озвучили її сеічас знакомі їй голоси, а саме від неї, щоб она під-

ком отверто обстоїла за Юрієм Бассетом а коли она заявила що мусть робити те, що диктує їй совість, то переконатася, що веї віднеслись до неї дуже ворожо. З кожним днем приходила до переконання, що з гально веї її знакомі єуть противні їй і она полншена своєю рішучости,

Щож стало ся з Цицином? Коли він того Різдвяного вечера, який був в его житю найщасливіишим і який скінчив ся так сумно, коли Цицин ввійшов з хати та пустив ся серед темної ночи шукати розради, уважав, що для него найкраще булоб не жити. Механічно проходжував ся тою дорогою, якою щойно недавно ішов побіч з Каролєю. Що крок нагадував якісь слова Каролї, які она еказала до него, уважав собі її биетрий погляд, рішучість слів, її усмішку і веселе лице.

Его серце було ще тепер зарівно прїїї, як і то ді. Він відчував, що з нею був би прозив так щасливе житє, яке лиш можлиг. у люднї. жадна женщина не годнаб ему принести такого щасливого житя, як она. А однак гоє пропало! Она сама заявила, що неможливо, щоб він з нею же-

нив ся. Її уроджене, єї родиме місце, виховане, єї ціле минуле жите, з виїмкою кількох минувших років, були того рода, що виключали можливість, щоб стала она єго жінкою. Она не була тою ідеальною дівчиною, за яку уважав він єї, яка загарбала у него серце при першій стрічи. Як могла она поводитись так гарно, уходити за так взірцеву християнку, сли у неї минувність така загадочна? Ні, она не гідна єго, не може в єго родину входити така жєнщина, як она.

Було вже по опівночи коли вернув він з проходу. Мати ще не спала. Она думала, що Пилип отворить їй своє серце, поскаржить єї і она розрадить єго. Но за се він не думав. Коли рано довідав ся що Кароля вже відїхала, жалував ся, що не попрацав ся з нею.

Тої днини приходили два поліційні і питали за Каролею. Люди дивувались що за причина такого пошукування, та не вдові довідались про всякі людскі здогади, як звичайно між людьми водить ся. Говорили що Кароля не є такою, за яку єї уважали і що оно добре, що завчасу довідались та остережуть себе від злого. Кароля стала у них знова чужою, незнако-

мою. таї радїли люди, що она відїхала. От так судить людий свїт! Часто карає він людий без справедливого суду!

— „Она не могла укривати свого характеру довго“, говорила панї Арпольд до свого чоловіка.

— „Се не свїдомо; вільна воля: бідна дївчина“. відповідав муж.

Коли прийшов день розправи, Пилип не вдержав. Він постановив собі побачити ще раз Каролю. Кількоро людий з недалекого місточка, родина замордованого ішли також на розправу, однак Пилип рішив ся піти незамітно від людий. Може буде таке, що почує з єї уст все докладно і переконаєсь, що она невинна і се буде для него піджогою любови до неї!

Судова саля була битком наповнена знакомими Юрія Бассета, які подїбно єму, занимались уличним волокицтвом, а многі з них були спільниками подібних справ, за яку замкнено і Бассета. Пилип бувби не втиснув ся до середини, колиб був не поміг єму один з поліційних. Він знайшов ся тепер між найнижшою клясою людий, одягнених в подертї лахмани з всякими відражаючими виглядами тварий. Отже, се люди між якими виховалась Ка-

роля? Він чув що люди вимовляли Каро-
лине імя на рівні з Бассетовим.

Впроваджено в'язня. На Пиліна зро-
бив він страшне вражіє. Станула на під-
шешню тоже і Кароля. Яка різниця між
обом! Она дійсно виглядала так, начеб
хто нанав на неї. Еї рум'яні лиця стали
наче труні бліді, а в очах пробивав ся рішучий
крок правдивого свідоцтва. Коли
ветушила на підвешення, в сали стало ти-
хо. Она зложила присягу. Потім свідчи-
ла, що Юрій Бассет, се той самий мунци-
пал, в справі якого она має свідчити. По-
давано їй всякі питання, на всі відповідала
отверто і рішучо. Лиш голос сі дрожав. З
питань і відповідній справдилось, що Юрій
Бассет уважав сі дійсно за свою суджену, і
раз навіть поцілював сі. Рівно, що Каро-
ля була тої ночі у корини, хоч сама не ви-
ла там нічого.

„Як може она так свобідно і отверто
призиватись до всего, питав себе Пиліна.
Він не відвертав свого погляду ні на хви-
лину з дорогого ему блідого лиця, повного
жалею і смутку. Она оказалась ему тепер в
повній невинности, лиш не міг погодити
ся з тим, що она дійсно виховалась між ти-
ми людьми. Та чув також, що лежачи на
до него страшно злобились на історю та

проклинали її, що она не сьвідчить так, щоб Юрія Бассета увільнити. Він не годен був вдержати тих паругань і проклонів і виїщов з відтам.

Віг чим борше, щоб втечи з Лондону бо щож ему за користь хочби і як довго дивив ся на Каролію? Но і дома стало тужно, самотно. Він не міг взятись за роботу, бо кожда доріжка, кождий крок пагадував ему, щось дорогого. Колиб була она померла бувби мабуть борше забув за неї.

Ввійшовши в хату не годем був промовити слова. Родичі також мовчали, бо завважували его пригноблене. Другої днини одержав він Арнольд від Каролі лист, який прочитав при обії. Лист був менше - більше такого змісту: "Я прошу вас, щоб дозволили мені поїхати до вас і ви мені се не забудьте осьміляюсь инні дванцяти до вас к вам елів і пояснити деякі справи, щоб невідомо не оудили мене безвідставно. И щойно вернула з суду, де передсудує Юрія Бассета. Не знаю який буде знесудно по заяк я муся в суді зізнати і виявити децо з моего життя, то позволю собі згадати вам деякі по себоя."

И родичав в сім пістану, де і він се

стрічки до вас пишу. Батько мій і мати померли а бабка хорувала. Я полагоджувала всяке потрібне кушно, та ходила майже що день за горівкою, якою жила бабка. Жилисьмо бідно так, що часто приходилось мені бути голодною, одіж моя була завжди бідна. Но се все від мене не залежало. Я була відповідно такою, де Господь мене поставив! Я не вибирала собі родинного місця сама і сему я не винна, що вросла серед таких обставин. Я булаб такою мабуть і лишилась сдиб не старий жид, у котрого ми мешкали. І тепер я переконалась, що він є найліпшим чоловіком якого я дотепер знала. Я не знала, що ему маю завдячити те, що пізніше порозуміла. Він стеріг мене, скільки було у него сил від злого впливу а найбільшою прикрасою для него було, коли бачив, що пю горівку, яку впрочім уживала постійно моя бабка. Я мало не стала пиячкою, хоч і не знала що се блуд. Матеї неї міг переконати мене, що пиянство, се переступлене заповідий, яких він мене учив бо я на кождім кроці бачила примір пияних людей.

Бабка померла, коли мені було заледви вісімнадцять років. На похороні діста-

лам від одного проповідника Новий Завіт. Перед тим я не чула за Христа. Се було новостію для мене. Я не годна вам описати, як чувствовала тоді, коли довідалась, що Христос прийшов на те, щоб грішних спасти. А у мене було так багато того, від чого треба було і мене спасти. Пастир шукав за погубшою вівцею і він дав мені нове серце. Щасте, яке я тої миті відчула, описати вам годі! Ісус став мені одним і всім! Відтак я звідалась до проповідника і просила, щоб дав мене десь до школи, де я навчилась християнства. Він дав мене до школи, з відки я вийшла і приїхала до вас як учителька.

Заявляю вам отверто, що я тоді вже не думала про своє минуле життя. Кожда днина була у мене занятою якоюсь новою любою роботою, я була так щасливою, що не було у мене часу згадувати минувшини. Старий Матеї розсердив ся на мене за християнство, щой не писав до мене ніколи і кілька разів згадавав его, все прочувалось мені, що він клеветує на Христа. Так мені тоді здавалось, нині я вірю інакше. Він Христа не знав, а з людей, яких він щоденно бачив і які ухаживали за християн, з них мав він лихий примір. Но я тепер

приобіцяла ему, що буду обходити его, доки його життя так, як рідна донька.

Колиж лишу ся тут, то хіба щоб проповідувати сим людям Христа і думаю, що багато з них придбаю для Христа, бо они Эго таки не знають, они подібні до тих, що розпинали Эго на хрест. До тамтих людей сказав Христос: „Отче, прости їм, бо не знають, що роблять“, та я певна, що те саме сказавби і до сих бідних, неспівідомих моїх родимців. Грошей у мене є досте, тож і можу свій час посвятити для них. Господь се від мене жадає і думаю, що тут найкраще послужу Ему. Мені жились гарно, щасливо, будучи у вас, по я більше приводобаясь Богу, коли прийму сво тернисту дорогу; сво дорогу перейшов Христос ползивши небесний трон, щоб лиш нас бідних, грішних людей спасти. Най і в тім буду Ему подібною.

Не беріть мені за зло, що я не говорила за своє минуле життя. Однак о скілько я пригадую ніхто мене о се не питав, хоч я булаб і не крилась. Я булаб се сказала так докладно, як от і пині, сама я не згадувала і не знаю, чи моглаб інакше робити. Скоро довідалам ся за Христа, полюбілаб Эго і вірила, щс Він не лиш простив

мені, але і увільнив від минулого життя. Зрештою, се не в моїй силі вичернути з історії минувші роки мого життя.

Рівнож заявляю вам, що я не мала нічо до діла з Юрієм Басетом. Я уникали сто і крилась перед ним, де лиш могла. Що він про мене думав і яких заходів уживав, за се я не відповідаю. Я ніколи не приманювала, а стереглась сто.

То все, що я хотіла вам сказати. Бачитесь більше з вами не буду, бо знаю як ви низько про мене думаете. Однак прошу вас: не думайте про мене зло, бо зробите мені кривду! Співчуйте трошечки зі мною, бо життя моє дуже сумне, але повірте, що там нема моєї вини. А я, — я вірю, що відколи Христос приймив мене за своє дитя, то простив мені всі гріхи, бо робила їх несвідомо. І нічо і ніхто мене не відлучить від Христа і буду служити Їму там де Він мене поставить. Він отворив для мене рай, подібно як і всім, які в Него увірували і я вірю, що коли прийде час і Він розлучить мене з снм сьвітом, то я піду впрост до Него, а Він не буде робити ріжниці що я бідна, серед грішного сьвіта вихована, але буду вічно в Ёго царстві і з Ним!“

Такий лист післала Кароля до Газель-монт. Пан Арнольд, ні єго жінка не годні були що небудь на се сказати, лиш панї Арнольд думала, що шкода Каролї, але уважала, що не можливо на се як небудь порадити. Цилин нишком попросив батька о сей лист і сховав єго для себе.

Жадне з них не думало в яке небезпеченство попалась Кароля, якої відваги, кілько сили потрібно їй, щоб устояти серед таких обставин.

XII.

Знова між чужими.

Отвертий виступ Каролі проти Юрія Бассета спричинив таке страшне заворушення, що она не позьміла навіть вийти на улицу. Люди думали, що она повинна була заирнеягнути, що про морд не знає нічого, тимбільше, що сиа була о поким свідком і в д часу морду, тільки те чотири роки часу. Они злоблясь на неї за те, що она не станула в сборі чоловіка, який походить з тої свої веретви суєнільности, що і она.

Щож діялось з Каролею? Она замкнулась у своїм піддану і сама дивувалась, що внастиво она злого зробила. Думки, вражіння з попередних днів пересувались в сї уяві все більше неясно так, що она дійсно находилась серед темної долини смертної тини і хтож мав сї уратувати?

Коли раз поважилась вийти на мсто, побачила, що всі твари дивлять ся на неї злобно, навіть ті, що були колись приятелями, они не хотіли навіть девитись на неї. Коли вернули з проходу, ввійшов до шевчарні Матея молодий поліційний і сказав: „Задержуй Каролю десь, люди дуже лихо до неї відносять ся і хто знає чи

булаб она инїї прийшла до дому, слїб я був не вмїщав ся і не успокоїв людїї.“

Кароля виправдії не знала, що між людьмі панус аж так велика ненавїсть до неї. Она противно задумувала якби помочи бідному народови. Крик дїтїї полїшених самоволї роздїрав єї серце. Она булаб дуже радо розпочала свою роботу ратунку, але бачила, що не годна нічо вдїяти аж доки не засудять Юрїя Бассета і доки народ не успокоїть ся.

Та надїїшов день, в яким Юрїї Бассет мав відпокутувати за морд смертїю. Сим обурив ся наїрїд до послїдного. Підпивши собі по корнїмах, зїбралась ціла юрба народа і зближалась щораз близше шевчарїї старого жида. Матеї, якого остерїгла полїцїя, замкнув євїї склепок і зарїглював як лиш мїг спльно. Вкоротці зближив ся крик, дав ся чути стукїт до дверїї. Відтак почало летїти камїне. Один каменюка пролетїв через вїконце, де спїдїла Кароля і мало не потрафив єї. Матеї сказав її, щоб живенько згаспла євїїтло і щоб євокїїно сховалась. Крик перед хатою був страшний, здавалось, що они готовї знищити цілу хату. Камїне наче град синалось на хату і в малу хвїлїну не ста-

до ні одної чиби. Та всімъни наеніла по
ліція і розігнала розярєну товпу. Коли
вже все усновоїлось, заступали двох полі-
ційних до дверей і старий Матей пуєтив
їх до шевчарії. Они ввійшли до Кароли-
ного подвана і одєн з них сказав: „Кращє
було тобі не приходити сюди! Ти тут не-
безнєчла з житєм! Чого ти влаєтиво сюда-
приїхала?“ — „Я не знала, що люди тут
так страшно мене ненавидять“, — відпо-
віла Карола.

— „Они ненавидять тебе пачє яку за-
разу“, говорив дальше поліційний. І єли
хоче нє осєдухати мене, то раджу тобі як
найборше з вієси втечи. Твоє жите є тут в
вічнім небезнєчєстві, а ми не тоді вете-
рєчи тебе і старому лїнше забратєсь, бо
ї єго ненавидять. Юрій Басєєт має тут єво-
їх приятєїв і они не ємічнуть доки не
пїмєтять єя. Они тобі ніколи не подару-
ють!“

— „Я думала, що зможу для них щєсь
дєбєрого зробити“, сказала Карола, „єєж
люди бїдні, засєлієнї, які не знають, що ро-
блять. Я єнодївалаєсь навчити кращєго!“

— „Они ніколи не послухають твоєї
ради!“ гїдповїв поліційний.

— „То ми ралше пїдемо обєс“, сказав

з жалем старій жнд. „Я не можу вже пристати на те, щоб сама Кароля ішла; коли ти мушиш іти, то і я іду з тобою. Я бідний і старий чоловік, але працювати ще можу. Позволь Каролю, наї і я іду з тобою!“

— „Певно“, відповіла Кароля; підем обое; я тебе вже ніколи не полишу!“

— „Так, се краще“, відповіли поліційні. Ви ідть обое десь так, щоб ніхто не знав, де ви ділись. З людьми ми зробимо лад, а ви будете безпечні.“

Другої днини прийшов другий жнд і закунив все, що було, та забрав, нім ще Матей був. Оден поліцій сстеріг двері через цілий день. Пізно в ночи, коли вже все успокоїлось нншком перекрадались Матей і Кароля від хати, від родинного місця, в яким Кароля прожила близько 20 літ. Старий жнд, що зі зворушення заледви годеи був удержатись на ногах, похилив голову на Кароліне рамя і так они ішли не кажучи одно до другого ні слова. На скрутї поглянули ще раз на свою хату і се був послідний погляд кинений на дорогу, улюблену хатину. Они і не знали куди ідуть, але Матей був готовий іти хоч куди, коби лиш не лишитись Каролі.

Грошиї було у них досить, бо Кароля

мала ще майже цілий зарібок з учительованя, а процента з сі капіталів були в тім році також чи не найкращі від всіх попередних років. У Матея було також трохи гроша з продажі хатних річій та шевекого начіня. І нічо не вязало їх з Лондоном, Приятелів не мали там жадних. Тож і бажали як найдальше віддалитись від сего місця де тільки лиха пришлося їм зазнати. Но всеж таки мимоволі находило питанє куди їм іти. Знайомих на передмістю не мали, але згоджувалнсь і з тим, що не можуть зближатнсь і до Газельмонт.

В кіньци трафив ся нечаяно дімок з чотирма комнатами а при нїм і огородець і дерев кілька і землі спорній кавальчик. Дімок се мабуть якогось майнера, але чепурний і сусідів близьких нема. Тут они і замышкали. Кароля навіть полюбила сеї дімок, бо був він на осторонь від других, а она бажала спокою, відпочонку від пережитих бурливих хвиль.

Матей годив ся на все, що казала Кароля. Хоч і не був при звичаєним до таких змін, то з часом і він чув ся дома. Занимав ся дрібною роботою, яку вишукувала ему Кароля і не тревало довго як їх дімок вже став гарно упорядкованим. Так минав

час, хоч не скорим, але певним кроком. Матей не мав вже нагоди отворити свого ремесла, бо і так мало хто переходив попри їх хату. Тому мусів годитись з роботою і житєм, яким обдарювала его доля. Зрештою він вже й поважно постарів ся, тож був навіть радий, що не мусить так тяжко працювати як бувало перше.

Другої п'ятниці, як они обос замишляли в тім домику, вже геть перед вечером каже Кароля: „Чи ти забув, що шабас заходить?“ Здивований поглянув Матей на Каролю; він дійсно забув, що у него нині вже настав день єврейський. Він сердито так потонув в своїй думках, що здавалось ему, що рахуба часу вже ему серед теперішньої самоти не потрібна. Кароля принесла ему шапку, яку він звичайно до молитви одягав; він звернув ся в сторону входу сонця і почав молитись. Сирозом починав він свої молитви кілька разів, та ніяк не годен був їх докінчити. „Я забув дальші слова!“ Скоро лиш сказав єї слова, він застогнав і гірко розплакав ся. Кароля взялась сейчас потішати его і успікоювала та вговорювала его як лиш уміла. Ему навіть здавалось, що Кароля хоче вчити его „Отче - наш“ - у, і в серцю годив ся на се, щоб лиш сповнити свій обо-

в'язок. Сей гарний, спокійний настрій сто дуні завважала Кароля і запитала: „Позволь мені провести тобі одну гарну молитву, сі уложив жил, але я її говорю в нашій мові. Однак я вірю, що Господь зарівно розуміє і приїме її, як колиб она була впеказана в єврейській мові.“

Она станула поруч него, стиснула его руку і звернена як і він, лицем до Геходу говорила своїм солодким, чистим, мильодійним голосом молитву Господню. Коротенькі реченя тої молитви порозумів старий Матей і коли сказали „дамень“ він озвав ся до Каролі: Се гарна молитва, дякую тобі, що прогадаєш мені її. Я сподіюсь що до другої суботи нагадаю собі свої молитви.“

ХІІІ. Серед тишини.

Тягнута і самота були наче бальзамом для Каролі. У неї було так багато всяких гадок до розважування, а тут якраз ніхто не перешкаджав їй. Последні два місяці нановили їй серце стільки гризотами, що їй дійсно треба було спокою.

Прикро їй було, що не годна була нічого зробити для своїх родимців, які бажала позискати для Христа, та они з такою погордою відвернулись від неї. Она докладно обдумала всякі способи, якими думала ознакомлювати їх з християнським життям, а они прогнали її і всяка нагода зробити для них що небудь доброго була виключена. Про Ілліна згадувала часто, однак в серцю не відчувала осібного болю задля неудачної любови. Попри клопоти пережиті последніми часами, лишилась у неї щеї спомини щасливих хвиль, така праця як між діточками, коли учили їх, напроважувати на добру дорігу, ніколи не лишавсь без благословеньства Божого. Спомин сих щасливих днів був для неї солодким сном. Не могла лиш порозуміти, чому она мусить жити, відлучена від всіх людей. Коби хоч що небудь годна тут зробити для

свого Спасителя! Відтак нагадувала Матея. Що за шкода, що він не вірить і не любить Спасителя. Якби оно було гарно, якби она могла з ним свобідно розмовляти про Христа! Чи можливо, щоб Господь отворив ему очи і дав ему пізнанє правди? Чи може она о се просити Господа в своїх молитвах? Чим довше роздумувала она над сим, тим сильнійше відзивалось у єї серцю питанє, чи не є она якраз тепер орудієм в руках Божих, щоб привести єго до Христа. Він навіть послїдними часами був дуже призадуманий і часто повторяв поодинокі просьби Отче - на-чу, а она дуже часто підказувала ему призабуті слова. Вправді она вірила, що він не сприяє християнству. Алеж не було що дивуватись, бо ті послїдувателї Христа, які лиш імя християнське носили, котрих Матеї бачив кожного часу зі своєї шевчарні, они давали дуже лихий примір. Хоч би лиш з сего, то Матеї мав причину не сприяти Христу! Она старала ся сама представити ему Христа так живо, як живо понимала Ёго. Однак і єї прогнали християни і они обое муєли втікати.

Но якесь чуветво диктувало їй, що коли Дух св. переконав єї, то може спївді-

лати також і в серцю Матей. Она з тим більшою ревністю мелила Бога о него, наводила ему слови Христа, засівала виноград, повірений їй діланем св. Духа. При тим обучувалась і Старого Завіта наводячи пророцтва і порівнюючи їх з їх здійсненем в житю І. Христа. Всею ту роботу вона обережно і розумно і в передовзі добачувала, що сі захопи не лишавють ся без велику. З кождим днем скріплялась сі надія, бо бачила, що Матей щораз більше захоплюєть ся ревністю і вже не оказує такої нещастности до Христа як колись. Она навіть повірила в его праязнь до Христа, та полишила его провідню Бога, щоб засіяні слова збудив до життя.

Та загляньмо на хвилю до Газельмонт. Наглий відїзд Каролі кинув на хвилю морохом на ціле місточко. Ніхто не голєн був пояснити докладно цілої тої справи. Почентували і се, і те, але Арпольди спростовували, казали, що мовляв Кароля мала перед тим якесь місце, де муєла вернути і що оно ліпше, що пішла сама, як колиб інла сплудвано. Нова учителька займила посаду в школі і з часом люди навіть вагались говорити з Арпольдами про Каролю, бо знали, що они не дуже радо про ню говорять.

Густа мрака нависла понад місточком. Кождий відчував що думас про Каролю другий, тому і мало про ню говорено. Пилли став злядом своєї мамі ще більше скритим, чим злядом батька. Він переконав ся, що ніяк не годен придумити у своїм серцю любови до Каролі. Все пробував переконати себе, що се єго обовязком забути сі, бо она не рівня єго фамілії. Але Кароліне лице, наче марево, все стояло перед єго очима, до ушні звенів голос: „чи я не гідна тебе? Я живу і працюю лиш там, де Господь поставив мене! Не сама я вибрала собі те, від кого і де родилась!“ сі лист знав вже слово в слово на память. Нагадував собі єго де пішов, за яку роботу взяв ся; він снів лиш про неє. Він не годен був переїти тєю доїстю, де они обєс першій раз стрітись, щоб не нагадати сі тай не думати знов за неї! Все нагадував якієсь слова. Жадна жєницна не годнаб заступити сі.

Не менше заєнокєсною була і панї Арнольд. Она добачувала, що Пилли все ще лєбить Каролю, а однак ніяк не годилась, щоб Кароля могла бути достоїною єго любови. Зате о много лїише добачувала она танєр, що Кароля щиро вірить в Хрис-

та, що жне як жили перші християни в злуці з Богом, бож і вдоволена такою судьбою, якою наділяє єї Бог. Бачила ясно, що Кароля не наслідують теперішніх християн, у яких головну ролю відграє доєить доганне жите і форми. Кароля приймила живу науку Христа і після тої науки вела своє примірне жите; єї віра була, як малої послушної дитини, бо она не допустила, щоб хтось став посередником між нею, а єї Спасителем. Она все розуміла буквально так, як оно записано у св. Письмі і ніколи не трудно було їй робити так, як вказує Слово Боже. І розуміючи те все, бачила панї Арнольд, що она не поступила з Каролею як з дідятем Божим, не зробила так, як любить і навчав Христос. Она поступила собі з Каролею так, як звичайно робить євїт. А Каролин характер і єї невинне, чисте, християнське жите она знала і була переконана о тім. Такі думки карали у совісти паню Арнольд за несправедливе поведене зглядом Каролї. При такім нещокую, подїбно як і в других зрїзотах, она вклякала і молилась Богу.

Пилип мучив єя так довго, доки не перемановив собі довідатись ще що-небудь про Каролю. Батько писав до неї вже дру-

гий лист, але знов вернув ся, бо під тою адресою, як зазначують, вже нема сі. Ніхто не знав, де ота поділясь, але Шлери постановив відшукати сі. Хотів сказати їй, що они обійшли ся з нею не по християнськи; хотів ще раз освідчити їй свою любов і сказати, що він ніколи не переставав любити сі і що коли не булоб можливо, побратись їм тепер, то найде тратить надії, бо він сподієсь, що оно до сего приїде. Коби Госно ць здучив, а тоді вже ніхто не розлучить!

— „Мамо“ я мушу поїхати до Лондону,“ сказав він одного раня.

— „Відшукати Кароло?“ спитала дрозачим голосом.

— „Так,“ відповів він, „я не можу довше терпіти. Хто знає, що з нею сталося? Але не журись мамо, я не ожешю ся з нею борше, доки не виїду десь в иньний край і не зладжу собі своєї господарки.“

Мати перервала ему бесіду, бо плачучи сказала: „Я не можу вірити, щоб твоя совість дозволила тобі покинути нас, бо ти знаєш, що ми без тебе не годні жити!“

— „Мамо“, говорив він, „я знаю, що прикро буде і Вам і мені розлучатись, але

я не бачу ніякого виходу. Кароля вірна як золото і я не можу покинути її, я мушу довідатись, що з нею діє ся. Як вона жие там серед тих самих обставин, то її жите гірше від некла. Она до них не належить, бо она за добра, за чємна. А все таки вірю, що де б она не була то все она щаслива хіба в Христї для котрого жие.”

— „Тож хочеш лиш довідатись, чи она щаслива, а нерозважно не зробиш нічого?“ запитала мати.

— „Я на зроблю. Вас нещасливими, певно що ні, але хочу сповнити свій обовязок, хоч би він і не подобав ся Вам.“

— „Нічого, колиж не можеш сего відказатись, то і ти і довідай ся за неї, але уважай і не роби нічого без поради твоїх родичів!“

Того вечера було досить холодно, а вітер зі входу прошивав одїж і тіло профїмав дронц. Палин приїхавши до Лондону зайшов на ту улицу де сподївав ся найти Каролю. Улицею проходив лиш дєхто, та і з тих бачив він, що се дїєно дуже низька кляса люднї замешкуєть сю дїльницю міста і співжалїв, що між такими людьми муєть мешкати Кароля. Він проходив улицею поволи, щоб найти шевчарню ста-

рого жда. Вкінці заштав язуєь женщи-
цу, одіту в дихманн, чи не знає, де мен-
кає швець Матеї Левіт, або дівчина, іме-
нем Кароля Фідлінг.

Женщина сказала ему, що той швець
і Кароля вже від довного часу не мешка-
ють тут. Розповіла ему, що люди були на
неї дуже зворогували, так щої з житєм не
була она безтечна. І дивувалась, чи люди
так неспришно з нею обійшлись, бо як ка-
зала, она була дуже добра і з нею дуже
добре заходилась. Казала також, що она
змінилась, не така теє р як була колись за
дитинячих літ, коли то старій швець обла-
ронував єї черевивамь. А при кінци додала
„дай Го-но-дь благословить єї, тай старого,
хоч він і жиє“.

— „Ба визнає хто, де они тепер на-
ходять ся?“ допитував Пилли.

— „Ні.“ відповіла, „она не хотіла,
щоб хтось знав, де они пішли. Люди були
би єї вбили, якби була тут лишлась. А
Каролю я вже знаю давно; она була ціка-
вою дівчиною, тай нікому нічо злого не
зробила; для своєї бабки була ангелом. А
тепер она вже панна; а говорить так при-
язно, щиро. Раз сказала до мене: „Я по-
вернула до вас, щоб вам помочи і зробити
вас так щасливими як і я щаслива! А від-

так сказала мені красні слова, які колись мав сказати Христос, ели не змілю ся, то так „Прийдіть до мене всі умучені і обтяжені, а я оживлю вас і дам спокій вашим душам.“ Сі слова я собі повторяю дуже часто, але колиб була Кароля тут лишилась, она булаб мені сказала як се цаете досягнути.

Бачила Кароля се невіжество ваше: подумав собі Шлиш, тому то забувала она за себе саму, аби лиш потішити, помочи другим. Прикро було ему, що не має нагоди бачити Каролі, ні говорити з нею. На дармо пошукував, дармо вивідував ся. Не найшовши Каролі, вернув він домів з тою самою гризкою.

XIV.

Сама в світлі.

Прийшла весна. Ожила природа, збудилось і в серцю Каролі нове життя. Хвилі горя проминули і вона знова весела співала своїм звичним голосом пісні, які потішали і унаслідувляли навіть старенького Матея. Ненависть до Назорея вже проминула — щезла з его серця. Эго бавили вже иньні чуетва. Таблиця Мойсея вже уступилась з перед его очей, зате в его серцю блисло світло живої правди. Він став вдоволенним і спокійним, а імя Ісус було вже і для него чимсь дорожним від всего на світлі. Кароля добачувала наглядно, що лід довго дримаючому серця тонив ся. Матеї з кождим днем жадав більше довідатись про Спасителя, що умер на хресті ради спасеня людий. Християнство Каролі, живе, повне любви, таке ніжне, сердешне, прощаюче всі урази ворогам, — наглядно бачив, що Христос уцалвив єї серце, тож і не боронив вести себе до Того, що прийшов унаслідувити погибшого. Настир добрий найшов і сю вівицю і придбав єї для себе. Спокій і вдоволенє пановняли тепер его душу. Він відчував, що ему

приїдешь незадовго розлучитиш з тим світом, але потішав ся, що зможе сказати з Симеоном. „Нині відпусти Боже слугу твого, бо мої очі вже побачили Спасителя“ Десь за днем проживав він вдоволений і щасливий в Христі. Любив пісні, які співала Кароля, а она рада була, слухати оповідань про чуда, що має, з ким про сі річи говорити. Бажаня сі серця сповнились то і була навіть вдоволеною своєю самотою, рада що Гоєно ць ужив сі за орудіє, щоб дати старому Матєви правдиву дорогу до життя.

Та не забавивсь час і Матєй поклавсь у лежу. Старість пригнула его. Кароля не думала, що его кінець життя так близький. Ді бабка слабувала дуже довго, тож она думала, що і Матєй буде так довго слабувати. Коли заслабував він, Кароля прочитувала ему устуні з Старого Завіта, а відтак відповідні місця з Новото. Многі річи, які він вже нераз чував, ставали ему тепер виразїйшими, а відносні сповнення пророцтв дорогими, бо они приносили ему сенс і сму. Особливо страсти Христові, бувало читас Кароля, той так зворушїть ся серце, що она плаче, тоді і в очах старенького показують ся сльози і не одна поко-

тить ся по его зморщенім старечім лиці. Се були хвилі душевної щастливості для обоіх.

Так проминали дні і тижні і старий Матеї все зближавсь до вічності. Одного вечера сказав він до Кароля: „Тобі буде дуже сумно, як мене не стане.“ „Так сумно“, відповіла она, „але сказав Спаситель: „Я не лишу тас сиротами, а терну до вас, отже я вірю, що Він зробить се мною. Знов сказав Спаситель: „У моего Отця осель багато. Колиб ні, сказавбим вам: „Іду наготовити місце вам. І як піду, та наготовлю вам місце, знов вриїду і вриїму вас до себе, щоб де я, і ви були. Як се гарно, що Господь вриготовив для нас оселі.“ „Так“, подумав собі Матеї, „може Господь дозволить нам колісь знова бути разом. Як гарно булоб се!“

Незадовго потім уснув він спокійно, лиш легенький усьміх зарисував ся на его лиці. Кароля побачила, що Господь не судив ему довгої муки, але і вірила, що покличе его до себе як свого сина. Она зажурилась, бо справді лилась сама в світі. Одна лиш надія розбивала сі журбу. Она вірила що Господь не полишить сі. Він винукає сі приют, нехайе ні чоргу і

поведе її нею. Роздумуючи про се провідне Бога, она аж тепер порозуміла яено, яке добро зробив для неї Матей, коли з такою ревностію охороняв її від злого, остерігав від пронасти гріха. Аж тепер пізнала она, що він дійсно був для неї добродієм.

По недовітій хвили обудив ся ще Матей. Слабим, ледви чутким голосом прошепотів він: „Кров Ісуса Христа, Сина Божого очистила і мене від гріхів. Я чую, що мушу вже іти. Господь най благословить тебе за те, що зробила ти для мене. Я хочу спочити, бо вірю, що Він спас і мене і придбав для себе. Нині відпусти Боже слугу Твого, бо мої очі вже побачили спасене.“ Се були его последні слова. Кароля бачила як він спокійно замикав очі, щоб отворити їх знова на тім сьвітї.

Кароля подбала о відповідній похорон. Провідник відчитував ті самі уступки Євангелія, щой на вохоронї сі бабки. І тут стояла она над гробом лиш она сама. Чула слова: „передасмо се тіло земли, земля земли, поціль до поцелю, порох до пороху в наїї воскресеня з праведними в день второго приходу справедливого Судїї Господа нашого Ісуса Христа.“

Матей оглядає вже Спасителя, думала Кароля і по сім лицю полились сльози. Она відировадила до гробу послішного приятеля, якого до тепер мала. Хто тепер пожуристь ся нею?

Літні дні минали поволн, бо она не мала ні кого, щоб обходити сто. ні кого, хтоб нею займив ся. Уважала, що цілком не потрібно їй варити собі що небуть, а вдоволялась звичайною поживовою, от так, як бувало робила, коли ще жила сі бабка.

Житє було дуже монотонне. Ветати, що небудь з'їсти, виїти і знова вертати до пустої хати, жити лиш для себе, не мати нікого, до когоб заговорити, се жити вдалось їй за прикрим. А притім верила, що Господь цей поставив сі у світі для якоїсь ціли, отже і тут она має якусь задачу сповести, прийшло їй на думку, чи не піти їй поміж сусідів, які були навіть дуже бідні і чини обучувати їх науки І. Христа. Пробувала і се. Та люди не звіряли їй, не принимали сі так радо, отже не годна була багато зробити. Пробувала згуртувати до себе дітний, таї молодїж, але що мешкала від веїх далеко і се не вдалось. Взагалі люди не порозумівали хрис-

тияньства і не оказували охоти чути за правдиве християвське життя. Кароля звернулась тепер до церкви відделеної від сї хати досить далеко. Але що не мала дома жадного занятя, то ходила туди, як лиш часто могла. Там знова знаїшла она проповідника, від якого не годна була дістати багато духовного корму. Отже наїшла она в прикрім воложерю, з якого і виходу не знала жадного.

XV.

Серед нових обставин.

Жиючи Кароля на самоті терпіла дуже, а однак двері до чогось иньшого не отвіралась. Не показувавесь їй ні огнищ і стовп, ні зоря, якаб показала їй дорогу, якою она малаб піти. З часом здавалось їй, що навіть читансьєв. Письма не має вже того впливу, що перше.

Вкіньци постановила собі лишити місце і піти десь, хоч сама властиво не знає де. Она вірила, що до Лондону нема що вертати, бо не лиш з житєм она там не безпечна, але і до людий не приступить, хочби хотіла їм що небудь доброго зробити.

Хатні річи, які були попродала, дещо пороздавала даром і вже думала виїти з хати коли побачила, що до неї зближаєсь листонос. Навіть не вірила, аби він мав для неї листа, бо відколи она там, то ще від нікого листа не діставала. Однак дійсно він подав сим разом і єї листа. Від кого, она не знала, бо і по письмі не годна була пізнати чия се рука писала. Може від Пилипа? Аж по хвили нагадала собі, що она писала одно письмо до єї профе-

сорки, ще коли занедужав Матеї і оновіла їй ціле своє темерінне положенє. Але що не було від неї жадної відповіді, то Кароля стратила надію, щоб она коли небудь до неї шезала. А відповідь прийшла якраз тоді, коли она не знала, що їй робити. Лист той був дуже щирий. Професорка радила їй, щоб она везушла за сестру до шпиталю. Настоятельку Елісавету она знає, отже она знайде місце для неї. Лист від Каролі она відослала вже до настоятельки, щоб познакомити єї з Каролею.

На єю вість уступилаєь жура, що залягла була на єї серцю. Чиж можна було сумніватись на поміч Божу? Она лиш подивляла як Господь в саму пору поміг їй, показав дорогу, якою она мала йти. Ні-знала єго розказ і була готова виповнити єго. Пошлилось їй лиш поєїшити на стацию і захопити потяг до Потертон. Она назбирала ще китицю цвєтів і їдучи по-при цвинтар поклала на гробі Матея. Там прочитала ще раз листа, ніби хотїла подїлитись з Матеєм радієною вісткою, що Господь по довгім ожеданю прислав їй пієланця. Відтак поклала на хвилину свою волову на грїб і плакала; не з жалю, хоч і нагадувала, що хто знає, чи побачить ще

коли его гріб, але більше була рада, що він бодро перевів всі гора свого життя, про тернів все і нині він щасливий у царстві Спасителя.

Подорож, яку мала відбутися, проїхала борзо, бо цілий той час зайнятий був певними гадками. Начальник станції показав їй дорогу до шпиталю. Він розповів їй також що знає сестру Еднесвету; сі люблять всі люди, радо вітають, бо она помогла вже не одному. Богато добра робить она.

Невеличка кімната і не так пишном уряджена, де впроваджено Каролю. Там мала заждати на настоятельку. За той час она споглянула на гори, якими ся околиця богата і думала, що певно трапляється тут не одно пенцаете. Коби сі приймали, то она посвятить сему занятю всі свої сили і буде помагати пенцатим скільки зможе.

Се буде сі дім, місце, де она зможе працювати для Христового царства. Она постановляла собі винувняти свої обовязок після всіх своїх сил. Самотне, пудне, безчинне життя вже проминуло; свою роботу для Христа посвятить она обслуговуючи хорим.

Незадовго увійшла настоятелька. Поздоровивши вічливо Каролю сказала: „Я

вже знаю за тебе і дуже тішуся, що твоя професорка дала мені знати за тебе. Якщо ти дійсно хочеш посвятити свої сили для Христа, то будеш для мене великою поміччю. Чи гідниєся бути служницею, коли сего вимагає від тебе Христос?" „Так, я буду вдячною, схи можу бути тут хочби служницею," відповіла спокійно Кароля. „Я молода і сильна і гідна робити всяку роботу, що лише рожкажете. Я хочу служити своїм ближнім і ознайомлювати їх з Христом. Ви вже мабуть знаєте, ще я колись була пропавшою, але благодать Бога випратувала мене, тому я постановила собі ратувати других."

Отсе, що я бажала від тебе почути. Бо в сій околиці мешкають дуже бідні, темні люди, до котрих треба відноситись з любовію, схи хочемо уцяслювати їх. А деякі переживають дуже прикре житє. Тут не можна без любови нічого зробити; тому що небудь будеш робити, мусиш робити з любови до Бога."

„Се знова така робота, якої я шукаю" сказала Кароля. „Я не дуже така бідна, у мене є з чого жити. Тому не оглядаюсь на плату, коли зможу робити те, що вимагає від мене Господь, то я щаслива!"

„Се добре, ходиш тепер зі мною, я поведу тебе кімнатами, де дажать хорі“. Був се невеликий палатаць, розділений на три розділи по 10 ліжок. Хорих не той час не було багато, але і на тих дивилась Кароля зі співчуття і тішилась, що буде могла помагати їм. Уважала їх за своїх братів і бажала помагати їм як рідна сестра, бажала взяти на себе частину їх терпіння; бажала сказати їм, що є добрий лікар який лічить душу.

У вечер пішла Кароля до своєї кімнати, що для неї призначено. Тут зпоїшла образ, де Христос уздоровляє хворого. Дивлячись на него, она вклякнула і дякувала Богу, що подав сї се занятє і просила о витривалість, о благословенство, щоб що небудь прикрого приїде, щоб годна була черенести для сво імені.

XVI.

Зміна обставин в Газельмонт.

В кілька місяців, як Нилли відбув свої невдачні пошукозання в Лондоні, заїшло у Газельмонт щось таке, що збурило ум кожного. Стара пані Стюарт несподівано скоро померла, а цілий свій маєток передала далекому кривнякови офіцерови Бентлей, якого у Газельмонт ніхто і не знав. Ключі були у Арнольда. Бентлей спровадив собі з Лондону цілу службу, замешкав в дворі і сказав Арнольдові, що він не потребує жадного завідателя, що своїми делами він буде розпоряджувати самий. Се дуже заболіло Арнольда.

Жінка Арнольда довідавшись про новину яку приїє сі муж від Бентлея закурилась, бо не сподівалась, щоб оно дійсно до сего мало приїти.

— „Щож думаєш?“ запитав пан Бентлей своєї жінки. „Офіцер Бентлей, якому пані Стюарт передала свої добра, хоче

взяти під собою управу нашу землю?"

— „Ох, не кажи, бо я і думати не годна“, відповіла пані Арнольд.

— „Ні, я не уступлю!“ — сердито відповів він. „Сю землю управляв мій покійний батько, тут працювали мої діди, а я мавби віддати її? Я радше згину!“

— „Ні, так не кажи“, відповіла пані Арнольд. „Се ні чого непоможе. Бентлей властителем дібр і ти права не найдеш. Можеб нам закликати людей і порадитись з ними?“

Від сеї хвилі вже не було в хаті панів Арнольдів того спокою, що перед тим. Пан Арнольд ходив наче отросний, часто понадавав в задуму, то злостив ся, не брався до жадної роботи. Пані Арнольд дивилася на грижу батька, на безрадність сина і лиш молилася та плакала. Над цим житєм родини Арнольдів повисло марево журби.

Щож однак могли они на се порадити? Они радились з другими людьми, що наймали поля; робили, що могли; однак ті їх домаганя, ні проськи не мали жадного впливу. Бентлей обставав на тім, що він є властителем всіх дібр і може робити з ними після своєї впадобы.

Сей удар вразив кожного кого се обходило. Зажурились ті, що винаймали землю і ті ще у них заробкували; навіть малолітні, які при легких роботах заробляли та помагали своїм родичам. Кождив задумавсь, де і як зможе роздобути собі якийсь заробок на будуче?

„Батьку, оно не можливо, нема жадної на дії лишатись нам тут довше“, сказав Пилли. довідавшись докладно про все, що зайшло. „Деж ти маєш охоту іти?“ спитав его батько. Мені однаково“, додав батько. Я вже старий і не дужий, я не в силі будувати нової господарки десь на новім місци. Се залежить від тебе, вповні годжу ся на твій вибір. Сли маєш якусь нову, певну гадку, я буду лиш щасливий, сли зможу перевести при тобі дні моєї старости“.

„Я не хочу вже довше жити винаймом, а в Англії земля за дорога, аби ми могли купити єї. Найкраще нам виїхати до Америки і там шукати свого щастя. Як гарно булоб се, поїхати нам всім туди і заложити там новий Газельмот? А о скільки я чув, то там є такі самі красні місця, як

тут у нас. Ми можемо спробувати щастя; а може нам якраз пощастить ся. В додатку, я зможу оженитись з Каролею; бо кажу вам виразно, що гадка про неї ніколи не виходить з мого серця. А там ніхто нічо не буде знати про зі минувищу. Я таки поставив собі оженитись з нею, а сли ні, то з жадною. Она одинокка, котру я люблю і любити годен; нічо не знаходжу, щоб міг у неї зранити. За минувищу ми не сміємо судити зі, бо се не зі вина. Батьку, чи і ви самі не приймалиб зі з такою любовію, як жінку вашого сина? „Так, сину, з такою любовію, якою люблю тебе. Я самий відчував часто, що не гарно обійшлись ми з нею тоді, коли так студино відправили зі з нашої хати. Та най Господь простить нам!“ „Щож ти, мамо, кажеш на се?“ „Так; неодна слеза покотилась вже по моім лицю, але коли зго серце так прилягло до неї, то я не можу спротивлятись, особливо коли приходить ся нам виїхати звідси. Я бачила і відчувала, що ти, небоже, нещасливий, але хочу бачити тебе щасливим“.

Гадка, що справа з Каролею повернулась до кращого, оживила Пилипа, додала хоробрости. Він нишком тішав ся, що пої-

де до Америки, купить собі фарму, побудує хату і не буде вже підлягати жадному панови, як бувало тут. Роботи однак є тут дуже багато. До Різдва треба забратись звідси, треба отже вишукати нове місце. Не можна забавлятися її хвилини, а спішитись, щоб на час вишукати відповідне місце. Треба ще й Каролю відшукати, з нею бачитись, бо без неї він не поїде в далекий світ. Він те все вже обдумував, бо задумав був задля Каролі виїхати до Америки, навіть довідав ся про найкращі місця, де можнаб осісти, але родичам нічого про се не згадував, бо знав, що родичі до бровільно на се не згодилиб ся.

Коли другі посесори довідались про сей плян пана Арнольда, всі посходились; радились одні других, вкінці рішились, всі як оден вивандрувати до Америки. Пилипа вибрали, щоб поїхав перший, щоб оглянув околиці і вибрав відповідну місцевість, та щоб полагодив найпотрібніші справи. На се він і згодив ся.

Чудні Божі дороги.

Як лиш міг борзо, злагодив ся Пилип в дорогу. Та нім попращав ся зі своїми спробував перше відшукати ковчежо Каролю. Не мав иньшого спосбу, хиба написати до банку, де Кароля складала свої гроші. З відтам дістав відповідь, що Кароля від півтора року не давалась чути і всі процента від того часу лежать в банку. Они мають ще старий адрес з Лондону; а Пилип знав, що зї там вже нема. Отже волею, чи з не-волею мусїв іти в дорогу не довідавшись нічого про неї. Хоч гадки ми був завсїгди занятий нею. За се певно не знала Кароля нічого.

Она вірно сповняла свої обовязки, ради, що Господь призначив зї до такої гарної, Богу милої роботи як опіка над хорими людьми. Она вже перебула в шпитали рік і не стямилась, що час той так борзо проминув. У неї тільки було всякої роботи, що она не мала часу і думати про що иньшого. Не мала навіть часу, пі-

ти тай відобрати процентів з банку; тай не потребувала їх.

Першого місяця працювала як звичайна наймичка. Варила, мила підлоги, прала підметло і проче. Але незадовго взяли її до обслуги хорих і она так гарно робила сю роботу, що годі було відривати її від сего занятя.

Втім шпитали лічено передовсім хірургічні випадки; а більша часть пацієнтів були переважно робітничого класу, між якими в горах найбільше лучаєсь нещастя. Нераз надивилась Кароля на нужду тих людей, тай терпіла она багато, бо відчувала кожний їх біль. Як не було сестри Елисавети, то її місце при операціях заступала Кароля. Її знали, що она до сего витривала, при тім найкраще помагає докторови і найліпше обслужить хорого.

Вечір, коли хорі говечеряють і полягають на спочинок, се була для Каролі щаслива хвиля. Она тоді або сьпіває, або читає хорим дещо, аж доки найслабші не позасипляють і все успокоїть ся.

Одного вечера носила якраз Кароля малу дитину, що була сильно попарена. Сестра Елисавета прийшла до неї і просила її зайти до своєї кімнати, бо она хоче щось з

нею поговорити. Телеграма насліла від одного знатного доктора з місточка віддаленого о яких 40 миль, щоб она слідующим потягом вислала найліпшу сестру, яку в шпитали має. Она призначила до сего Каролю і сказала, щоб чим борше зібралась і туди поїхала.

Се була маленька, сільська станція, де висіла Кароля. Доктор ждав вже на ню, забрав її до поїзду і за пів години їзди, они вже були на місци. По дорозі штав зі доктор, чи она годна знести більші каліцтва. Она сказала, що годна, бо в її шпитали обходила она вже всякі можливі випадки каліцтва.

„Мені треба когось такого, щоб умів заховати всі правила що до обслуги хорих. Пациєнт, якого маєте обходити зістав вчера прострілений; а много буде залежати від того, яку опіку і обслугу він дістане. Ваша настоятелька поручила мені вас як найшцирїйше, тож і сподіюсь що можу її словам повірити“.

„Я в тім шпитали есьм ще від минувого септембра“, сказав Кароля, „і я готова зробити все, що скажете. Сподіюсь, що будете вдоволені моєю обслугою.“ „А вжеж будем бачили“, відповів доктор.

Кароля увійшла до слабо освітленої кімнати. Одна з обслуговуючих впровадила її до кімнати, де лежав хорий. Ся перша ніч була дуже довга. Лікар поклав ся в сусідній кімнаті на канапку, щоб в кожній хвили бути під рукою. Вся обслуга шпита ля пішла на супочинок. Сдинока лиш: Кароля не спала; она мала доглядати хорого; він смертельно хорий, тож і Кароля не відходила від него, а звертала увагу на кожний его рух.

Се перший раз прийшлось їй доглядати хорого поза своїм шпиталем. Она лиш мала уважати, щоб хорий в горячці не здоймав собі бандажу.

Будинок сего шпиталя мусів бути десь на полях. бо як довго они їхали, не стрічали по дорозі жадних людских осель. І скрізь тишина, не чути жадного житя, Не мала понятя де она находить ся, як рівнож не знала як звесь хорий, котрим тепер опікуєсь. Кімната, де він лежав була гарно уряджена і прибрана, отже мусів се бути богатий чоловік. Але знова не було жадних крєвних, ні знакомих, які прецінь цікаві о его здоровлє повинніб тут бути.

Денне сьвітло заледви годно було про-

тиснутись до середини, так щільно позаслонювані були вікна. Вже добре розвпднілось, коли обуджений лікар звільнив Каролію від нічної обелуги. Її впроваджено до недалекої кімнати, щоб відпочила. Коли полишилась сама, піднесла заслону вікна, щоб поглянути на околицю.

Но що се? Їй видалось, що тут все знакоме! Чи не знайшлась она в околици свого давнього дому в Газельмонт? Ті самі дерева, ті самі лани збіжа, все те саме, щой перед трома роками? Три роки тому? Ні, їй видалось, що се вже цілі столітя! Чи она дійсно колись там жила. Отворила вікно, щоб ліпше приглянутись. Дійсно, оя-там старий шкільний дімок, а із зад поза тим простягаєсь обійсте і поля паньства Арнольдів Як се сталось, що она сюди зайшла? Чи дійсно якесь провидіне Бже? Всі хвилі щастя уявились так живо перед еї очима! Як сильно любила она се все! Як гарно проживалось їй тут! Яка чудна була тут вся природа божого сьвіта. Она затужила і не розуміла чому і за чим она тужить. Але се ніхто не сьміє знати, що она тут була. В гірких хвилях свого житя она вже добре пізнала сьвіт; еї уважали тут як недостойну завимати яке будь видвійше становище.

Она зрозуміла, що сей шпиталь утворено з того великого будинку, що то колись стояв пустою за місточком. Але що діла обслуга шпиталю, се чужі незнакомі люди, то Кароля думала, що єї ніхто не спізнає, а ще тимбільше в убраню шпитальної сестри. І оно не булоб добре покидати сю службу лиш тому, що боялась, аби єї хто тут не пізнав. Сестра свєсєвета поручила їй сю обслугу і она муєньє вивязатись як найкраще з сєго поручєня.

Сидячи Кароля при вікні і роздумуючи, не завважала, що з єї очий покотились слези туги. Але она не могла довго віддаватись сими чувствами; она повинна була тепер відпочити яку годину, щоб бути здібною вєстати знова до обслуги хорого, якого поручено їй. Она вклякнула помодилась і тим розвіяла попередні гадки і чувства.

Над вечером прийшла знова черга чувати коло хорого капітана Бєтлея. Слабість була дійсно дуже небезпечна, але єму вже трохи полекшало і лікар сказав Кароли, що она час від часу може з ним дєщо говорити, сли він буде о що питати. Она сиділа побіч хорого і читала, та час від часу споглядала на него. Дєсь коло опівночи він

пробудив ся, і спитав, чи він небезпечно хорий? „Небезпека вже проминула“, відповіла она. „Ви лиш мусите тепер уважати, щоб винювати всі вказівки лікаря. Він є ще тут в шпиталі і колиб лиш єго потреба, я маю закликати єго“.

„Чи я стратив очи?“ спитав хорий. „Се ще не знати“, відповіла она. „Але я вже бачила таких хорих, які більше були покалічені як ви, але они видічились і годні були ще працювати. З вами ще не так страшно, а то буває гірше“.

„Я вірю, що краще було умерти, як стративши зір і здоровле жити, но мабуть і дінше що жию“.

„Се залежить від того як чувствує серце. Я приміром, знаю, що коли жию, Господеви жию і коли вмираю, Господеви вмираю; бо належу до него.“

Сі слова були чужими для Бентлея. Він був спокійним і знав вже, що она є коло него. Герячка уступила і годен був нагадати, що зайшло з ним послідними часами. Но як се прийшло до того, що він пострілений? Чи се може замір морду зі стогрони тих людей? Він знав, що они мусять бути дуже озлобленими на него, бо він зруйнував їх жите, прегнав їх з рединної

хати. Він чув, що поводився з ними за грубо, не по людски і не судивби їх колибони дійсно ему в такий спосіб віддячилися. Він звернув ся знова до Каролі і спитав: „Чи як знаєте, що се властиво зі мною зайшло?“ „О скільки знаю, ви ішли на польоване. Ви переходили корчами, а галузка зачепила за курок і стрільба випалила. З вами не було більш нікого крім пана Тудера, який вам товаришив.“

— „Чи не думаєте, що є хтось у Гавельмонт, що мігби в такий спосіб піметитись на мені?“

— „Ні, се неможливо.“

— „Але они ненавидять мене.“

— „Чому малиб вас ненавидіти?“

— „Бо я прогнав Арнольдів з їхнього домівства, а прочі мешканці обурені тим посгановили десь разом виїхати і утворити собі нову господарку. Молодий Арнольд виїхав до Америки, щоб там вишукати відповідне місце для поселеня. Я знаю, що они мене за те ненавидять.“

Се були нові вісти для Каролі. Отже Арнольди стратили своє дотеперішнє домівство? І їй прийшло на думку, яке право мав сей Бентлей вигонити їх, коли они там замешкали від так давчих часів. Чи не

годнаб она в який спосіб запобічи сему лиху. Мала она вже що роздумувати на цілу сю ніч, не потребувала забавлятись читанем.

XVIII.

Основна зміна.

Кароля сиділа побіч ліжка раненого. Она чувала з як найбільшою старанністю, була готова кожного часу поправити ему подушку, перевязати рану, або подати ему лікарство коли приходив на се час. Она була дуже доброю сестрою; хорі що були віддані єї опіці, не потребували упоминатись за сим або тим, она відчувала їх бажання з їх лиця. Деякі навіть говорили, що Кароля відгадує їх бажання краще чим они самі. І пан Бентлей був в повній вдоволеній єї обслугою; все що потребував, діставав у час.

В вільних хвилях гадки Каролі були дуже занятыми. Вість про єудьбу Арнольдів вразила єї дуже. Она знала, як сильно любили они своє домівство і цїнили єго. Не годна була пояснити собі, як може сей пав, що немічний лежить в шпитали, робити так багато родин нещасливими. Она просила Господа, щоб так побів сирагами, щоби їх снасти, щоб уньвули они єю гірку чашу. Гадки єї перервались, коли пан Бентлей звернувшись до неї запитав: „Хто

ви, і як ви називаєтесь?" „Я сестра з шпиталю Нотертон," відповіла она, „і ви таки кличте мене сестрою." Ій жаль було, коли він звав її сестрою, бо вона знала, що він не дуже любить тих, котрі не лиш кликали її сестрою, але і уважали її за сестру і цінили її чесноту. До них він відносив ся гордо.

„Колись мав я також сестру," сумно сказав він: „она була последною яку я щиро любив." Сі слова висказав він дуже жалібно! Кароля споглянула на него зі щирим співчутєм: нагадали час коли і у неї не було нікого, хтоб за ню подбав. Роздумувала, що і его будучність буде сумною, колиб він осліп а не мав нікого, хтоб ним заопікувавсь. Коли не годен був мати приятеля в минувшині, то ще тяжше буде міг приеднати собі его в будучині. „Я заступлю вам вашу сестру і буду вас обходити так вірно, як лиш сестра може і так довго, доки мені дозволять обелугувати вас!"

„Вам зачатять за се," відповів він. „Не так як думаєте; я не дістану з сих грошій нічого, які ви заплатите шпиталеві, но звісно, що той, що післав мене платить також мені. Сеж то, що я сказав," сказав він, „нема ріжниці." „Ви не зрозуміли ме-

не; Ісус — Господь покликав мене до сеї роботи і я єму служу.“

Давно вже чув він імя Ісус; так давно, що в своїх гадках мусів він потерпати аж в дитинячі літа. Тоді чувив він за Ісуса, а головно в свята Різдва і Воскресеня. Се були щасливі дні; він тоді ходив до школи бавився зі своєю сестрою, тоді ще зазнавав він любови в своєї матери. Милій образ дитячих літ пересунувся поперед его очи коли нагадав він молодий вік.

Люди з Газелмонт не легко могли довідатись про Каролю, ні пізнати єї, бо ночью обслугувала хорих а в день відпочивала. Одного вечера зговорилаєь она з одним хорим про старого Матея. Розказувала єму що жид старушок був дуже добрим чоловіком. Говорила єму що він старався все поступати після слів: „Господь твій Бог жадає від тебе щоб ти поважав єго, ходив єго дорогами, любив єго, і служив єму цілим серцем і цілою душею.“

„Се неможливо виповнити,“ відповів капітан. „Але він так жив,“ відповіла она; „не совершенно, але так добре як лиш міг; він жив примірно. Їповняв заповіди Божі, і любив єго. Він почув що єї годос був зворушєний і що зі зворушєня вє годна була нічого більше сказати.

Кароліні слова мали певний вплив на сумління капітана. Борше, чим завважив, почав розважати своє минуле жите беручи собі старого жида за примір. І вкортці почав пізнавати як самолюдно жив він без любови до Бога, а ще менш ої до людей.

„Сестро сказав по хвили, „чи знаєте, що я вірив, що се мене хтось з людей з пімсти прострїлив? „Так, я чула за се; но се не можливо.“ Та я заслуживби собі на таке, бо прогнавем людей, які довгі віки прожигали на тих землях. Я дістав сі землі і думавем, що можу робити з тими людьми, що мені схочеться, але бачу, що я дуже помилив ся. Я бачу, що в своїй гордості хотївем піднестиь висше Бога. Спаси-біг вам, що розказалисьте мені історію про старого жида!“

„Чому?“ спитала Кароля. „Бо ово ще не за пізно змінити мої рішеня,“ відповів пан Бентлей; „ще два місяці до Різдва, за той час я можу направити все. Думаю, що краще зроблю, коли замість прогонити тих людей, я заберусь з Газелмонт сямий. Сі добра більше належать до них, чим до мене!“

„Я чую ся щасливішою, коли Господь ужив мене за орудіє, щоб вас захо-

тити до добрих діл." сказала Кароля ., Чи так? спитав він. ., В такім разі зроблю се хочби задля вашого гарного характеру!"

І дійсно ніхто не міг бути щасливішим від Каролі, коли побачила в як дивний спосіб змінив Господь душу гордого офіцера і наклонив его до сего, що відкликав свій розказ і полишив тих людей на їх землях.

Чувство подяки Всевишньому, се було перше про що не забула Кароля. Другої днини рано почула Кароля звук звонів у місточку. Се був поклик митників на раду. Она зрозуміла, що радісна вість вже дійшла до людей і они скликають ся, щоб повідомити реїх що они лишають ся кождий на своїх землях. Она отворила вікно і приглядалась як зі всіх, сторін надходили люди до панів Арнольдів. Незадовго давали чутись голосні оклики радости людей, які прямо не годні були вірити чи се дійсність, чи може який злобний обман.

Но в тій самій хвили нагадала Кароля, що незадовго муєть она знесь поїхати се місточко. Сї знова огорнула якась туга а слези знов покотились по єї лицю. Чому оно так? Она не знала і за се не думала.

Пилин був тоді в Америці. Він докла-

дав всіх старань, щоб вишайти відповідну місцевість, однак се ему не пішло так, як він собі бажав. Він взяв на себе велику відповідальність. Він мав вишайти відгуківне місце не лиш для своєї родини, але для цілої колонії. І хоч не бракувало ему грошей, то помимо всіх старань трудно було ему найти таку місцевість якаб бдє водила всі его бажання.

Якраз тоді, коли він був найбільше зажуреним, дістав від своїх людей телеграму такого змісту: „Вертай доми, не покидаємо Газельмонту“. Чи міг він більше тішитись чимсь иньшим, чи тою вісткою? Ні! А однак ся справа була для него загадконою. Він не знав в який спосіб моглиб сі річи так змінитись. Ціла его подорож вертаючи доми, була одним великим пасмом всяких здогадів, однак вияснити собі докладно не міг. При тім звертався его гадки все до Каролі. сто клопотало питанє, чи буде можливим дістати сі. Чи буде міг назвати сі своєю? Чи зівольять на се родичі, слиб удалось ему віднайти сі?

Нема однак нігде в свїті другої країни понад рідну, Се щастє рідної країни далось відчути Пилипови, коли доїжджав до своєї стації. Рідне місточко сталось най-

більшим скарбом в сьвітї, коли почув, що Бентлей змінив свої погляди і они можуть позіставати на своїх господарствах як довго їм подобаєсь. Батько і мати утішившись приверненим щастем наче віджили, вся робота пішла своїм звичайним ходом. Всі були успокоєні, все гаразд. Пилип прислухуючись оповіданю про те, що зайшло, довідав ся також в який спосіб до сего дійшло. Батько оповідав, що Бейнтлей змінив своє рішене завдяки шпитальної сестри, яка унімнула его і переконала, що проганяючи людей, які на тих землях прожили віки, він робить їм велику кривду.

„А чи ви, тату, вже подякували їй? Спитав Пилип. „Я лиш раз несподівано бачив єї. Та нім успів підійти до неї, она так борзо метнула в хату, що я не мав часу сказати одного слова до неї. Але думаю, що мусимо найти на се спосіб. Нам треба тепер на Різдво дістати як найкращу сосонку, прибрати єї і відослати до шпиталю, а тій сестрі купимо гарний золотий годинник з ланцюшком. І в нашій хаті має она бути найбільшим гостем і то завсїгди, коли і як часто буде могла відвідувати нас. Капітан також збирав ся післати їй якийсь дарунок, але довідав ся, що скоро

він вийшов зі шпиталю, она сейчас відіхала“.

Пилина призначено, щоб їхав до шпиталю з подарунками. Три дні перед Різдвам станув Пилин перед воротами шпиталю в Нотертон з фірою повною всяких продуктів. Гарно прибрана сосонка була призначена для настоятельки шпиталю, а для сестри, що обслуговувала капітава мав Пилин золстий годивник. Пилин увійшов до шпиталю. Єго вироваджено до передпокою. Подякувавши настоятельці за ширу працю коло хорих, він віддав сосонку і прозив, щоб покликано тогу сестру, що обслуговувала у Газельмонт офіцера Бентлея. Він не потребував довго жлати. Покликана сестра увійшла і озвалась: „Я е та, кого ви бажаєте бачити“. Коли Пилин побачив еї, не годеи був вже проговорити слова; став наче закаменілий, бо та сестра, се була єго Кароля. З початку Кароля не пізнала єго, бо в передпокою і не так ясно осьвічено було і Пилин переживши недавні клопоти звачно змінив ся. Тому Кароля не маючи відповіди на перші слова заговорила знова до него, кажучи: „Чи ви може хорі, чи може хочете мене покликати до хорьго?“ Тепер вже

Пилип не годеи був довше вдержатись і з великої радости лиш крикнув: „Каролю!“ „Пилипе!“ сказала Кароля, пізнавши его по голосі. Она простягла до него руки, а він обняв її і хотів поцілувати її, та она відвівши злегка его руки від себе, сказала: „Ні, Пилипе, се не можна. Ми любимось, але можемо пски що хйба приятелями бути!“ Приятелями“, повторив Пилип, „так, приятелями, але такими, якими є муж і жінка! Я тебе, Каролю, не лишу тепер, хочби мене звідси викидати хотіли! Чиж думаєш, що щей тепер буде хтось спроргавлягись, коли ти виратувала нас всіх від такого нещастя, коли довела до сего, що ми не мусимо кидати нашої хати? Ти була тою причиною, що капітан Бевтлей не вигонить нас. Сегорічне Різдво булоб дуже сумне, колиб ти не спасла нас. Я ніколи не припускав, що се ти була тою сестрою!“

„Але ти, Пилипе, не нагадуєш, ти забувася!“ —

„Каролю, я все знаю. Я був в суді коли ти була за сьвідка; я шукав вже за тобою в домі старого жида. Щож мене обходить де ти родилась і де виховалась? Я не знаю чеснійшої жєнщини від тебе; ніхто

не зробить мене так добрим мужем і християнином, як ти"!

„Так: але тут я служу своєму Учителеви“, сказала Кароля звернувши свої очі в долину.

„О, Каролію, ти може не хочеш признати сего, що Христос прийшов рінно і на те, щоб освятити звязь любови, яка вяже двоє людських сердець, от так, як се у нас. Оно добре мати шпиталі, але родина дорожа; ти віддаш мені щасливійшу і ліншу жінку, чим шпиталеви сестру. Коли ж я, мій батько були готові подішити все задля тебе, то чи ж відмовиш ся лишити се задля мене? Чи не сказав Христос: „Що Бог злучив, чоловік най не розлучує“. Родинного житя ти не затирила, тому мабуть і не цїниш его так високо“!

„Але я нанесу неславу на тебе“. відповіла она, стоячи все ще оподалік від него і з опущеними в низ очима.

„Чи ж тяжить на тобі яка неслава? спитав він. „Чи ж можеш ветидати ся своїм походженем і дитячим віком, коли ти в тім невинна“? „О колпб я могла була сему зарадити“! сказала Кароля.

„Щож важнійше, твоя мтнувшість, чи моя любов? сказав Пилип. Шпиталі е

кому обходити, але на цілім світі нема для мене другої Каролі крім тебе“!

Тут ввійшла Елісавета і она довідалась о що ходить; Пилип розказав їй все. Вислухавши все як слід, она сказала; „От зробіть родичам несподіванку; скажи їм, що ти запросив сестру на свята а Кароля на святий вечер приїде до нас. Я вже нераз думала, що другої дівчини, як Кароля, ми не будемо вже мати!“

„Родичі не можуть мені тепер забороняти,“ сказав він. „Каролю, ми зробимо їм таку несподіванку, що они не будуть знати, що говорити а там вже все буде гаразд!“

Пилипови прийшлося досить трудно заховати тайну. Родичі тішились, що будуть мали честь прийняти в своїй хаті так достойного гостя, сестру, що привернула їм давне щасте. Пані Арнольд не уважала Пилипа мабуть ніколи так щасливим, як тепер і видко, що думала она щось і за сестру, бо прилагодила їй найкращу кімнату. Она також мріла про краще щасте для Пилипа.

XIX.

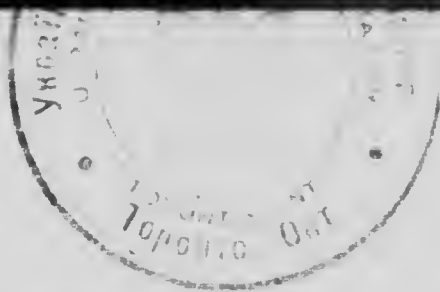
Веселе Різдво.

Одного треба було старим Арнольдам, щоб їх щасте було повним. Они бажали оженити Пилипа і то коб щасливо, щоби в спокою перевели і они при них свій старечій вік. Они на знали, що Господь подбає о се борше, чим они сподівались.

В домі панів Арнольдів роблено всякі приготования, щоб достойво приймати гни тальну сестру. Она має погостити у них як найкраще. Рівнож і другі люди раді були, що будуть мали нагоду бачити ся з тою, котра причинилась до сего, що они біднійші митники не мусять переволікатись. Пан Бентлей заявив, що він хоче бути також присутним і заєсти до спільної вечери. Люди хотіли навіть в әї честь устроїти триумфальну браму, але Пилип уважав се невідповідним і відмовив людий від сего. Коли Пилип відіхав на стацію по Каролю, то люди не могли его діждатись; все заглядали в ту сторону чи вже не їде.

На стацію прибув потяг і Каролю знова стрівув радісний привіт. Пилип взяв әї на свій віз і сидячи одно побіч другого вертали обое домів.

Пилли завважав, що чим ближше до дому, тим частіше зміняєсь краса на лиці Каролі. А недалеко дому она майже поблідла. З внутрішнього зворушення почали трястись її руки. Коли доїжджали до перших хатів, виїшли напроти них люди, щоб їх привитати. Та наколи лиця побачили Каролю, то наче під командою, з всіх уст нараз чути було її слова: „Гей, таж се наша учителька!“ З дикою скоростню бігла ся вість від хати до хати! І пан Арнольд не годен був вєдти в хаті, а виїшов на зустріч. Не менше зворушенням був і Пилли, коли з Каролею приїхали обое домів. Батько поздоровивши Каролю, не міг також нічо більше сказати, як лиш „Кароля!“ Він притулив Каролю до своїх грудий, наче відшукав погібшу овечку, а з очий лилсь слези радости. „Батьку,“ сказав Пилли „я припровадив тобі довьку!“ „Господь най благословить сі! Она не допустила, щоб мое серце з жалю омліло! Я думав, що се хтось чужий робить нам таке велике добро; я ніколи не думав, що се наша Кароля; котру я все так щиро любив!“ „Котру ви все так щиро любили?“ сказала Кароля глянувши ему в очи. „Так, хоч се не була та любов, яку ти у нас заслужи

ла, то всеж таки я все за тебе думав добре!“

Батько впровадив її тепер до хати і привівши її перед здивовану матір, сказав: „Ось та, що дарувала нам наш дім, наше добро, се власне наша Каролія! Се наша будуча донька! Она ущасливить Ілліна так як ми були щасливі. Она простить нам все, що ми напроти неї зробили злого, та дякуймо Госпеду, що Він се так зарядив.“

Се було досить для пані Арнольд. Таї то диво; она наче була приготована на таке. Она цілий день думала про ню, куда ходила і що не робила все роздумувала, що они повелись зглядом неї несправедливо. Она переконалась, що они поводитись сьвітовок, марною гордостію, яка і трутила їх до сего, що обійшлись з нею не так, як она дійсно була достойна. Поступивши в той спосіб, они думали, що послужать Богови і мамоні. Марнота сего сьвіта так засліпила їх що они забули за християнський обовязок.

Хвильку стояла пані Арнольд не рухаючись з місця і роздумувала ще раз про свій нерозсуд: відтак і она простягла свої руки до Каролі, обіймила її і поцілювала

так щиро, як лиш цілює мати. „Я надгороджу тобі, дорога Каролю, те, що я проти тебе згрішила; витаю тебе зі щирого серця; будь мені любою, дорогою донькою! Най Господь нагородить тобі за те добро, яке ти для нас зробила“!

Незадовго ввійшов і пан Бентлей. І він нетерпеливо очідав Каролі. Поздоровивши її сказав: „А прецінь приїхалисьте! І мені вже тужно за вами. Сідайте, та розкажіть, чи сестра сдисяста позволить вам бути у вас на сьвятах. Чи я зробив те, що ви від мене виматали і чи ви вдоволені“?

Місто позволети Каролі, щоб відповіла Бентлееви, пан Арнольд взяв перший голос і розповів ему, що власне ся що обходила его підчас слабости, була тут перед тим учителькою і що она обіцяла Пилипови віддатись за него. Тепер ми мусимо спитати її за її слово і они обоє заручать ся, бо нема нічого, щоб було на перешкіді“!

„Отсе прегарну новину скавали ми мені, пане Арнольд“, відповів радий Бентлей. „То она таки буде на завсїгда перебувати у нас. І мене буде кому розрадити. А ви знаєте добре моє прикре положення“!

Одно око втратив і... , куте здає...
також не до... по... ж... м... Та я дя-
кую Господу, що... найшов тут щирих
приятелів... Пилипе, ти позіставиш завоє-
ди моїм щирим приятелем?" „Певно, пев-
но, пане Бентлей“; Пилип подав ему...
руку і стиснув по приятельски. „А ч...
р... прова... сь до мого помешканя“
питав Бентлей“. „Я вже розказав у поря-
кувати... що як... і хоч втратив я св...
відну сестру, с... вже двацять років тому,
те... здаєсь мені нині, що я дістаю її назад.
І... споді не забуду і за мене грішного“.

Пилип і Кароля нагнали радісний
св... ий вечер, який св... ткували два роки
тому... ле, Господи, кільки то всяких ко-
лод стало на перешкоді? Які прикрі до-
св... іди? Але тем знов кращим і величавій-
шим був сегорічний св... тий вечер.

Другої днини по полудни попросив
Пилип Каролю на прохід, подібно як два
роки тому. І тою самою дорогою перехо-
дили, що й тоді. Хвилю ішли они мовчки
одно побіч другого, Вкінци озвав ся Пи-
лип: „Каролю дорога чи ти простила ме-
ні? Чи простилась мені все“? „Я не дума-
ла за те, чи маю тобі що прощати?“ відпо-
віла затурбована Кароля.

„Я лиш не годна була порозуміти, чому ти опутив мене тоді, коли я мусіла вернути знова до хати старенького жида і жити знова між тими людьми, між якими я виховалась. Мені стало страшно, коли знов побачилам се нужденне жите, тай не дивувалам ся дуже, що ти не хочеш мене взяти. Але щож я винна, що Господь вибрав мені се місце і призначив, щоб я виховалась між такою бідною, опущеною верствою людий? Я не могла казати, що Він зробив мені тим кривду. Зате Всевишній дав мені старенького жида Матея, який стеріг мене і не допустив до того, щоб я стала такою, як прочі ті люди. Він виратував мене. Пилипе, я не думаю, що маю вам котрому небудь що прощати; мені лиш ваше приятельство, ваша прихильність до мене була дуже дорогою!“

„Так, в тім власне ціла річ; ми забули тебе, начеб ти не була гідною нашої приязни!“

Жало такої нерозваги жалило щасте Пилипа десь саме в середині его серця. Сумнівав ся навіть, чи буде годен коли небудь за се забути. Они полишили єї якраз тоді, коли она найбільше потребувала іх помочи. Она була в таким положеню, де

конечно треба було когось. хтоб їй поміг перевести цілу борбу. А они, в своїм самолюбстві не подумали за се і не помогли єї!

„Чи любиш мене ще, Каролі? спитав Пилип. „Так, більше чим своє жите,“ відповіла Каролі і нахилила свою голову до него. „Я люблю тебе, як лиш любити я годна, а однак сльоб Господь забрав мене знова від тебе, то яби пішла і робилабим знова то, що Эго воля. Відколи я пізнала Эго і полюбила, я посідаю спокій душі номимо всякого гори і всіх клопотів. Він один ніколи мене не опустив і моя віра в Эго поміч ніколи не завела мене!“

„Я знов не годен порозуміти“, сказав задуманий Пилип. „Знов здаєсь мені, що твої віруваня не ті що моїх родичів і мої. І я ще не здибав когось, з такими переконаннями, Але власне тому і люблю тебе, хоч на разі не розумію красоти твоєї віри. Для тебе віра є дорощою, чим всім людям, яких я пізнав за свій вік!“

Не знаю, чи я годна тобі пояснити,“ відповіла Каролі. „Але і я се відчуваю, бо нераз бачилам, що дивувались люди, коли я їм оповідала дещо з мого досьвіду. Чи причина булаб в тім, що люди інакше живють? Я завсеїди найду відповідну хви-

лю, в який роздумую за мого Спасителя і люблю Эго над все в сьвіті! За Него я готова віддати жите елиб сего вимагали потреба. Тої любови я не годна пояснити тобі. А она така сильна, що коли погадаю, що Христос став ся задля убогих убогим і з незрівнаною любовію спасав убогих і понижених, тоді я готова віддати все в сьвіті. Коли розважаю, що він дав ся розняти протерпівши страшні муки щоб нас спасти і то тоді, коли для нас не було иньшої дороги спасеня,, а все те зробив з любови до нас, тоді видась мені та любов за великою, щоб її поняти, або щоб не зробити для Него того, чого Він вимагає. Тому легко зрозуміеш чому я роблю все, що лиш можу, щоб наслідувати Христа. Мені все здаєсь, що я мало Эго наслідую. Нераз встидаю ся, що для его Імени я зробила так мало і бажаю бути Эму вірнійшою все більше. Я слабосильна. Нераз занедбала гарну нагоду зробити щось доброго. А бажання мої все звертають мою увагу на бідних, щоб помагати їм і подати спокій який приніс для них Христос. Коли в Лондоні зворогували проти мене люди, я все вагалась чи полишите їх, чи ні, чи радше лишитись і помагати їм — я була тоді го-

това умерти. Та вірю, що се не поглоглоб їм; они не стали б ліпшими.“

„Каролію, ти маеш тепер нагоду послужити другим людям, мені, мому батькові і мамі. Маеш нагоду працювати для добра наших сусідів. Они всі люблять тебе а твоя любов зробить їх ще ліпшими християнами.“

„Я сподіюсь. І коли Господь вимагає від мене. я готова і тут служити Ёму. Я лиш бажаю. щоб мені вільно було робити все для Ёго Імени!“

„Чи ти завсїгди так високо цїниш се щасте. щой не дбаеш про жите? спитав Пилип.

„А мені чоґо боятись смерти? Чому не можу бачити в тім свого щастя? Се щасте приніс мені Христос і забезпечив мені що ніхто не вирве мене з Ёго рук! Я знаю, що Він моїм Спасителем, а я его донькою! Нічо не годно мене розлучити від Него! І коли би Він мав знова прийти. то я покину цілий сьвіт, а піду до Него, до Христа!“

„Я сподію ся, що ти, Каролію, допоможеш і мені дійти до такої рішучости. Я в правді часто упадаю в надїї. Проси Господа, щоб подав і мені свою благодать, котрої і я бажаю мати в Христі!“

„Дуже радо зроблю се для тебе, Пилипе. Ти муєши вповні і дитячий покорі віддатись Господу. Муєши прийти до Него так, як ти є. А Він наділить і тебе таким душевним щастем.“

Ночало смеркатись і они обе повернули домів. Господь завейди благословив працю і Кароліні слова серед рідні, як і поміж сусідами. Житем, яким жила Кароля перенялись незадовго так Пилип, як і его рідня. Навіть капітан Бентлей стративши зір чув ся дня на день щасливішим, бо взаміну отворились очи его душі і туди ввійшов луч віри і надії, які осолоджували его жите. Кароля була щасливою і ущасливляла других. Она була вірною своему покликаню і доли, якою обдарив єї Господь. „Робла, що лиш могла!“

Дили-
від-
Него
таким

овер-
ловив
як і
Каро-
р, як і
стра-
ивій-
душі
осоло-
ливо-
ірною
рив еї
мо -

